Jaargang 12 no 10 oktober 2005

Nader Bekeken

In dit nummer o.a.

Kroniek
Pastoraat en gebod
Hersteld hervormd en kerkelijke eenheid

Thema
Zijn naam aanroepen

Rondblik
Over invloeden op het gereformeerd-zijn in de 21e eeuw

Gemeentebreed
Plaatselijke relatie met de Christelijke Gereformeerde Kerk

Boek van de maand
In het spoor van het Oude Testament

Persrevue
NBV en revisie
Calvijn over pastoraat
De tv: aanjager van de secularisatie

Kinderen zijn een geschenk van de HEER, de vrucht van de schoot is een beloning van God.

Psalm 127:3

U heeft het natuurlijk al direct door, de titel van dit Schriftlicht heeft twee betekenissen: het kind is een schat + het kind *heeft* een schat. En daar gaat dit artikel dan ook over. We laten het licht van Psalm 127:3 schijnen op het kind als een schat en op de kinderschat. Dat betekent dat we ons eerst gaan richten op het kind als gave van God en dan op het onderwijs als opgave voor ons.

Een schat van een kind

Schriftlicht **A.C. Breen**

De aanleiding voor deze bijdrage is de dreigende sluiting van de enige gereformeerde school voor voortgezet onderwijs in Noord-Holland. *Guido de Brès sluit* 'Bloemendaal', was de alarmerende kop in het *Nederlands Dagblad* van 17 mei jl. Een dag later vertelde de teleurgestelde centraal directeur G. Oosterhuis, dat de sluiting niet nodig was geweest als ouders trouw waren gebleven aan het gereformeerd onderwijs. Dit Schriftlicht wil helder maken waarom en hoe ouders trouw moeten zijn. Het eerste deel over het kind als een schat belicht waarom trouw moet blijven. Het tweede deel gaat over de kinderschat en hoe trouw moet blijken.

1. Gave van God

Hoe kostbaarder iets is, hoe voorzichtiger je ermee omgaat. En wat is kostbaarder dan een geschenk van God? Het Hebreeuwse woord dat in Psalm 127:3 (NBV) is vertaald met 'geschenk', komt van het werkwoord *beërven*. God geeft ouders kinderen als een erfdeel. Het bijzondere van een *erf*deel is dat de erfgenaam het ontvangt zonder het te hebben verdiend. Zo is het ook met de vrucht van de moederschoot. Ouders ontvangen deze beloning als een geschenk zonder haar te hebben verdiend. Niet wij hebben onze kinderen

Nader Bekeken *colofon*

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 keer per jaar.
De Stichting geeft tevens een serie Cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks Bestuur van de Stichting Woord en Wereld
Ds. J. Wesseling, voorzitter
Mr. A. Niemeijer, secretaris
A. Vreugdenhil, algemeen adjunct
W.A. Dreschler, penningmeester

Redactie Nader Bekeken
Dr. H.J.C.C.J. Wilschut, eindredactie
Drs. H.J. Boiten
Dr. A.N. Hendriks
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Redactiesecretariaat
Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel/fax 050 - 5344508
E-mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. J.J. Burger, Axel
Drs. A. Capellen, Rotterdam
Prof. drs. D. Deddens, Hoogeveen
Dr. ir. H.B. Driessen, Hengelo
Ds. H. Drost, Houten
Ds. K. Folkersma, Spakenburg
Ds. G.E. Geerds, Ommen
Ds. H. Geertsma, Assen
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Drs. P.A. Heij, Soest
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. J. Kamphuis, Ommen
Ds. R. Kelder, Nijkerk
Ds. J.H. Kuiper, Assen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Drs. M. Nap, Leerdam
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Prof. dr. F. van der Pol, Hattem
Ds. R.Th. Pos, Ommen
Ds. P. Schelling, 's-Hertogenbosch
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Papendrecht
J. Veenstra, Emmen
Ds. J. Wesseling, Ede
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn, 's-Hertogenbosch

Vormgeving, fotografie: Studio Bert Gort ¯•„ Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar.
Druk en Administratie: Scholma Druk bv, Postbus 7, 9780 AA Bedum. Telefoon 050-301 36 36

Cd: Nader Bekeken is ook op cd verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499.

Abonnementen: Postbus 7, 9780 AA Bedum, Telefoon 050-301 36 36. E-mail: woordenwereld@scholma.nl

Abonnementsprijs	**acceptgiro**	**machtiging**
	31,25	**30,50**
Nader Bekeken, tevens abonn. op de cahiers	**27,50**	**24,75**
Studenten Nader Bekeken	**14,75**	**13,75**
Cahiers	**6,65**	**6,65**
Losse verkoop cahiers	**8,75**	**8,20**

Abonnees die cahiers nabestellen: 6,65 + porto
Bankrekening 39.50.36.046 Hardinxveld-Giessendam.
Het abonnement loopt per kalenderjaar; opzeggen voor 1 december.
ISSN 1380 - 3034

verdiend, maar Christus heeft hen verdiend. Hij heeft ze gekocht met zijn kostbare bloed (HC zd. 1). Over *kostbaar* bezit gesproken.[1]

Verbondskinderen zijn niet van hun ouders, ook niet van henzelf, maar van Christus. Godsgeschenken blijven Gods eigendom in Christus. Kinderen als erfenis blijven dus als het ware in Gods familie. Het zijn *zijn* kinderen. Gods verbondsvolk is zijn kostbaar bezit (Ex. 19:15). Mijn Engelse Bijbel vertaalt het Hebreeuwse woord voor *kostbaar bezit* met 'treasure' oftewel *schat* (vgl. Ps. 135:4). En omdat de kinderen evengoed als de volwassenen bij Gods verbond horen (zd. 27), zijn ook zij juweeltjes voor God, ja schatten van kinderen. In Psalm 110:3 lezen we hoe de jeugd van Christus is: 'Uit de schoot van de dageraad komt tot u de dauw van uw jeugd.' Fris en verfrissend behoren jongeren toe aan Christus, die hen heeft gezegend en gezegd: 'Laat de kinderen bij Mij komen, houd ze niet tegen, want het koninkrijk van God behoort toe aan wie is zoals zij' (Mar. 10:14-16).

Vanwege *de* Zoon van de mens mogen mensen in Hem weer zonen zijn. Het Hebreeuwse woord voor *zonen* in Psalm 127:3-4 is een aanduiding voor *kinderen.* Het is hetzelfde woord als in Genesis 3:16: 'met smart zul je kinderen baren.'

Kinderen zijn een geschenk van de H _ _ §(vers 3). Als pijlen in de hand van een schutter, zo zijn de kinderen der jeugd (vers 4). En gefeliciteerd is de man die zijn huis vol van zulke kinderen heeft (vers 5). Het valt moeilijk uit te maken of de *kinderen der jeugd* van vers 3 gewoon 'jongeren' zijn, of de kinderen die verwekt zijn toen hun vaders nog jong waren. Het punt is dat verbondskinderen, door God aan ouders geschonken, ouders tot een zegen mogen zijn. Als pijlen zullen ze de (kerk)stad meebewaken. En in de poort zullen ze aan het huis(gezin) meebouwen.

Zoals gezegd, het woord dat Psalm 127:3 gebruikt voor *geschenk*, houdt verband met het werkwoord *beërven.* Kinderen zijn een geschenk, een erfstuk, van de H _ _ §. Evenals Salomo in deze psalm verbindt ook Paulus in Romeinen 8 het kind-van-God-zijn aan de erfenis. 'De Geest zelf verzekert onze geest dat wij Gods kinderen zijn. En nu we zijn kinderen zijn, zijn we ook zijn erfgenamen, erfgenamen van God. Samen met Christus zijn wij erfgenamen' (8:16,17). Niet van nature, maar door adoptie (Gal. 4:4-7; Ef. 1:5). Ouders en hun kinderen samen door Christus geadopteerd en samen erfgenamen van God.

Als een kind een Godsgeschenk is, dan is het toch wel gek om te spreken van het *nemen* van een kind. Het is net als met het bouwen van huizen en het bewaken ervan. Het is óf Gods werk in en door ons, óf het is vergeefs. Als de H _ _ § het huisgezin niet bouwt en bewaart, dan kunnen ouders nemen wat ze willen, maar het zal vergeefs blijken. Het lijkt zo natuurlijk: mensen verwekken en baren mensen. En als je niet meer weet dan zoiets als een al zo vaak neergehaalde evolutietheorie, dan is het ook wel te begrijpen dat zovelen opgesloten zitten in een horizontalistisch wereldje van groeien, bloeien, blinken en verzinken. 'Zal ik in deze wereld een kind nemen?' wordt dan een serieuze vraag.

Maar wie niet bang is te worden uitgelachen als hij niet het lot maar God boven zijn werkelijkheid ziet en dus het hoofd in lof verheft tot zijn Schepper en Vader, die gaat geen kind nemen, maar mag in dankbaarheid een kind ontvangen, een geschenk van God. Het huwelijksformulier zegt het zo: 'Ook nu worden echtgenoten geroepen tot het ouderschap, wanneer de Here de mogelijkheden daarvoor geeft. Als zij kinderen van God krijgen, ontvangen ze een kostbaar geschenk (Psalm 127:3). Zij zullen als vader en moeder het beeld van God vertonen in de zorg en liefde voor hun kinderen.'

2. Opgave voor ons

Beeld Gods

Het beeld van God vertonen is alleen mogelijk vanwege Jezus Christus. De mens was geschapen naar Gods beeld om met zorg en liefde de aarde te bevolken en te beheren (Gen. 1:28). Maar toen Gods beeld gelijk aan God wilde zijn in plaats van zijn gelijkenis te zijn, moest het de aarde al zwoegende beheren en kinderen met pijn voortbrengen. Maar al direct in Genesis 3 werd het volmaakte Beeld Gods beloofd. In en door Christus, die ons heeft verlost van de vloek van de zonde, mogen we weer Gods beeld vertonen. In en door Hem mogen vader en moeder het beeld van God vertonen in de zorg en liefde voor hun kinderen.

De gevolgen van de zondeval klinken nog wel door in Psalm 127. Voorafgaande aan het vers dat kinderen een geschenk noemt, lezen we: 'Vergeefs is het dat je vroeg opstaat, je laat te ruste legt, je aftobt voor wat brood.' In het laatste zinsdeel resoneren de woorden van Genesis 3:16-19: 'zwoegen zul je als je baart' en 'zwoegen zul je om van de akker te eten; zweten zul je voor je brood'. Maar het zijn niet de smartelijke woorden die in Psalm 127 de boventoon voeren. Met smart worden kinderen gebaard. Dat wel. Maar ouders mogen hun kinderen ontvangen als een geschenk uit Gods hand. Ook dat geschenk is Gods beeld waar ouders heel zuinig op zijn.

'Uw koninkrijk kome'

'Als de H _ _ § het huis niet bouwt, vergeefs zwoegen de bouwers' (Ps. 127:1, NBV). Het woord dat Salomo voor *huis* gebruikt, is hetzelfde woord dat Jozua voor *familie* (NBV) gebruikt: 'In ieder geval zullen ik en mijn familie de H _ _ § dienen' (Joz. 24:15). Het is de H _ _ § God die bouwt aan het huis, de families, de kerk van Jezus Christus. En Hij, de Bouwer is ook de Wachter, zegt Psalm 127. 'De H _ _ § is je Wachter, de H _ _ § is de schaduw aan je rechterhand,' zegt ook Psalm 121:5. Zonder de Bouwer en Bewaker kunnen we niets doen. 'Zonder mij kun je niets doen,' zegt Jezus in Johannes 15:5. Het is de Koning der kerk die zijn kerk bouwt en bewaart.

Zo belijden we het in Zondag 48. Als we bidden 'Uw koninkrijk kome', dan vragen we aan God: 'Wilt u uw kerk bouwen en bewaren?' Want als de H _ _ § het huis niet bouwt of de stad niet bewaart, dan heeft ons kinderen ontvangen geen zin. En ook, als wij Gods ontvangen kinderen niet onderwijs geven dat hen wil houden bij de bouwende en bewarende God, dan wordt het bidden van 'Uw koninkrijk kome' wel erg lastig. Het wordt moeilijk bidden: 'Verijdel ook alle boze plannen die tegen uw heilig Woord bedacht worden', als we onze kinderen in handen geven van hen die juist, bewust of niet, uitvoerders zijn van die plannen. Hoe kunnen kinderen pijlen zijn als we hen laten onderwijzen door hen die andere pijlen op hun boog hebben? In de poort, zeg maar de plaats van handel en recht, moeten ze juist als geestelijke pijlen (vgl. Ef. 6) de aanvallers overwinnen door hen ervan te overtuigen dat er in Gods koninkrijk slechts toekomst is als je om Hem als Bouwer en Bewaarder geeft, en zelf al bouwend en bewarend voor Hem leeft.

Alleen goed onderwijs is goed genoeg voor Godsgeschenken. En met *goed* onderwijs bedoelen we wat we belijden in Zondag 33: onderwijs dat alleen uit waar geloof, naar de wet van God en tot zijn eer gegeven wordt. Goed onderwijs zal dus, juist omdat het tot Gods eer is, de beste kwaliteit moeten leveren. Een van de kenmerken van een gereformeerde identiteit is het streven naar onderwijskundige kwaliteit in een verantwoord pedagogisch klimaat. Dit goede onderwijs mogen we ons niet laten ontnemen. Het is dit goede onderwijs dat ouders hun kinderen willen laten volgen. Wie zuinig is op geschenken van God, is ook zuinig op gereformeerd onderwijs, dat we eveneens als een geschenk van God hebben ontvangen.

Doopbelofte

Het is goed te begrijpen dat ouders bij de doop van hun kind beloven dat ze hun Godsgeschenk, omdat het in Christus Gods verbondskind is, onderwijs zullen laten volgen naar de leer van Gods Woord. En het is niet voor niets dat onze gereformeerde kerkorde deze doopbelofte verbindt aan het onderwijs: 'De kerkeraden zullen erop toezien dat de ouders, zoveel zij kunnen, hun kinderen onderwijs laten volgen dat in overeenstemming is met de leer van de kerk, zoals zij dit bij de doop beloofd hebben' (art. 57).

In de jaren zeventig werd het kerkordeartikel over het onderwijs geplaatst onder het kopje 'doopbelofte en onderwijs'. Gesteld werd dat onderwijs thuis en het sturen van kinderen naar de kerkelijke catechisatie belangrijk is, en dat de kerkenraden erop zullen toezien. Maar in artikel 57 is zeker ook concentratie van de aandacht op een bewuste schoolkeuze. Wat is de stichting van gereformeerde scholen ontvangen als een geschenk van onze goede God. Heerlijk dat heel de kerkgemeenschap rondom de doopvont en rondom de gereformeerde school staat. Ze draagt medeverantwoordelijkheid voor het onderwijs aan de kinderen van Gods verbond. Laten ouders niet vergeten dat ze beloofd hebben hun kind te onderwijzen en te laten onderwijzen (in de kerk en op school) in de leer van Gods Woord.

Nader Bekeken *inhoud*

Schriftlicht
Een schat van een kind 257
A.C. Breen

Kroniek
Pastoraat en gebod 260
Hersteld hervormd en de kerkelijke eenheid 263
H.J.C.C.J. Wilschut

Thema
Zijn naam aanroepen 264
J.W. van der Jagt

Column
De erepositie van de vrouw 268
R.Th. Pos

Synode 2005
Onjuiste beeldvorming 269
H. van den Berg

Rondblik
Over invloeden op het gereformeerd-zijn in de 21e eeuw 271
H. Veldman

Gemeentebreed
Plaatselijke relatie met de Christelijke Gereformeerde Kerk 274
P. Groen

Boek van de maand
In het spoor van het Oude Testament 276
Joh. de Wolf

Korte boekbespreking
Aandacht voor de vrucht van de Geest 279
A.N. Hendriks

Gedicht
Waddenzee, Hannie Rouweler 281
G. Slings

Persrevue
NBV en revisie 282
Calvijn over pastoraat 284
De tv: aanjager van de secularisatie 286
P.L. Storm

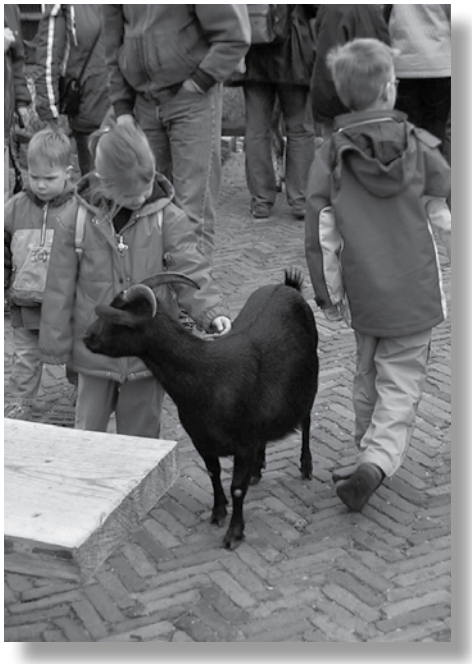

Oproep

Omdat een kind de schat van zijn ouders is, ja een geschenk van God, zegt Psalm 127, zullen ouders gáán voor de schat van hun kind en dat is kostbaar onderwijs naar de leer van de kerk van Jezus Christus die ouders en kinderen kocht met zijn kostbare bloed. Schatten van kinderen hebben schatten van ouders nodig. Kostbare kinderen verdienen kostbaar onderwijs. Met minder nemen we geen genoegen.

Onze ouders en grootouders hebben heel veel geofferd voor gereformeerd onderwijs. Zij wisten dat al hun geld en inspanning geen zin had als God zijn zegen niet zou geven. God heeft ons rijk gezegend met het geschenk van scholen die zijn kinderen wegwijs maken in zijn Woord en werk. Het is Gods Woord dat de basis vormt voor het bijzondere onderwijs aan bijzondere kinderen. Als het niet de H _ _ S is die bouwt aan ons onderwijs, dan is al het onderwijs vergeefs. De H _ _ S zegende ons rijk met vele gereformeerde scholen. Aan de basis van Gods Woord mankeert niets. Maar het is wel de taak van de ouders om op die fundering verder te bouwen.

Bidden en werken. Opdat we het geschenk van het gereformeerde onderwijs niet kwijtraken.

Noot:

[1.] Zie H. van Leeuwen, *Een kostbaar bezit - over de waarde en het belang van meer dan 50 jaar gereformeerd onderwijs,* Woord en Wereld 1999 (nr. 45).

Pastoraat en gebod

Het waren opvallende uitspraken die ds. K. van den Geest in het *Nederlands Dagblad* (van 8 september 2005) deed. Hoe vind je een begaanbare weg met homo's in de kerkelijke gemeente? Volgens Van den Geest is dat niet onder één noemer te brengen. In het ene geval kan dat betekenen: aansturen op seksuele onthouding. In het andere geval: nadruk leggen op trouw in een vriendschapsrelatie. 'Weer iemand anders, die uit nood zichzelf prostitueerde en zichzelf te vies vond om lid van de kerk te blijven, adviseerde ik de prostitutie af te zweren en een vaste vriend te zoeken.'

Schroom

Het is met de nodige schroom, dat ik dit onderdeel van de Kroniek schrijf. Er loopt een lijn naar mensen met hun gevoelens. Dat is altijd heel teer. Zomaar beschadig je anderen. En dat is per se niet de bedoeling.

Overigens, ik heb het liever over mensen met homofiele gevoelens dan over 'homo's'. Ik blijf dat een te zeer stempelend woord vinden. Alsof je identiteit opgaat in je seksuele geaardheid. Jawel, die geaardheid speelt een grote rol in een mensenleven. Die kan je zelfs helemaal beheersen. En toch. Als mens, als persoon ben je meer dan je geaardheid. In de omgang met een ander zie je *iemand.* Met zijn of haar eigen gevoelens en problemen. Maar allereerst zie je hem of haar zelf.

Er is nog een reden waarom ik hier met schroom schrijf. Ik ben het met Van den Geest in bepaalde opzichten behoorlijk oneens. Maar in zijn uitspraken hoor ik een diep-pastorale toon. Bewogenheid met broeders en zusters die worstelen met hun geaardheid. In die bewogenheid wil ik graag naast hem staan. Al deel ik niet de manier waarop hij dat invult.

Schrijf dan maar liever niet. Dat advies lijkt voor de hand te liggen. Met als bijkomend argument: al dat 'geschrijf' in 'de bladen' (lees: in *Nader Bekeken*) leidt alleen maar tot verwarring. Vreemd dat dat steeds richting 'de bladen' gezegd wordt. Iemand binnen de kerkelijke gemeenschap zegt of schrijft iets aanvechtbaars. Maar spreek het vooral niet tegen. Want anders komt er

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

Ds. K. v.d. Geest

zo'n verwarring. Dus de één mag alles zeggen. En de ander moet vooral zwijgen. Maar er zijn dingen in de kerk, die niet onweersproken mogen blijven. En constateer je verwarring, vraag je dan ook eens af waardoor die wordt opgeroepen. Het is iets te makkelijk om het dan - denigrerend - te hebben over 'dat geschrijf'. Dat slaat een werkelijk gesprek bij voorbaat dood. Terwijl het heel nodig kan zijn. Ook wanneer je het met schroom moet voeren.

Plek in de kerk

Het gaat Van den Geest om mensen met homofiele gevoelens een plek in de kerk te gunnen en te geven. Hij beseft

dat nergens in de Bijbel homoseksualiteit positief benaderd wordt. Hij is er dan ook echt niet voor 'om als kerk een bord aan de weg te zetten: homorelaties zijn welkom in deze kerk, hier kun je vrij je gang gaan'. Het verschil van mening gaat dus niet over de norm als zodanig. Ook Van den Geest erkent dat de Schrift duidelijk is over de afwijzing van homoseksuele relaties. Graag noteer ik dat met een uitroepteken. Mede om Van den Geest recht te doen. De norm zelf is niet in geding.

Alleen, hoe ga je met de bijbelse norm om? Ook voor mensen met homofiele gevoelens zullen we een plek in de kerk moeten vinden. 'Het is toch niet Jezus' bedoeling dat we een homoloze kerk worden?'

Daarbij is het voor Van den Geest te kort door de bocht om te zeggen dat er voor homo's (ik volg even zijn taalgebruik) uiteraard plaats is in de kerk, als ze zich seksueel maar onthouden. Daarop kun je het pastoraat niet baseren. 'Voor mij gaat het om wijsheid. Het is niet domweg op basis van een norm een aantal christelijke regels toepassen. Nee, er is wijsheid nodig om die regels in afzonderlijke situaties op een goede manier toe te passen.' Van den Geest signaleert dat er een spanningsveld kan zijn tussen de kerkelijke norm en het werk van pastores. In het pastoraat krijgt de liefde van Christus gestalte. Mensen met een tweede huwelijk na echtscheiding schoppen we toch ook de kerk niet uit? 'Soms is het goed billijkheid in acht te nemen, en soms moeten we zeggen: deze weg mag je niet gaan.'

Bij Van den Geest gaat de acceptatie van (vaak beschadigde) mensen met homofiele gevoelens voorop. Tegen homofiele broeders en zusters zegt hij dan ook allereerst: God accepteert jou, God aanvaardt jou. Je begint niet met tuchtoefening, maar met indringend gesprek. Dan kunnen er ook situaties zijn, waarin je de gemeente vraagt in te stemmen met een bestaande homoseksuele vriendschapsrelatie.

Is het dan niet belangrijk om als kerken tegenover de maatschappij het afwijzen van gepraktiseerde homoseksualiteit als norm vast te houden en voor te leven? Van den Geest reageert: we moeten niet de norm duidelijk maken, maar vooral Gods liefde laten zien. 'Ik hoop niet dat we als kerken bekend willen staan als bewaarders van de zeden, maar als kerken die Gods liefde willen laten zien en daarin onszelf verloochenen.'

De liefde en de norm

Hoe ga je om met de bijbelse norm? Daar zit het kernpunt. Daar zit wat mij betreft ook het pijnpunt in het verhaal van Van den Geest. Terecht stelt hij dat wijsheid en liefde beslissend zijn bij het toepassen van de bijbelse norm. Inderdaad, die norm wil niet 'domweg' gehanteerd worden. Wel is het mijn vraag: gebeurt dat dan? Die suggestie gaat voor mijn gevoel iets te veel van deze terminologie uit. Zoals ik ook de kerkenraad nog moet tegenkomen, die botweg mensen de kerk uitschopt. Niet dat er geen fouten gemaakt worden of dat er soms geen overmaat aan rechtlijnigheid voorkomt. Maar hier klinkt de toon - voor mij althans - net iets te badinerend.

Datzelfde geldt, wanneer Van den Geest opmerkt: 'Ik heb collega's die de norm graag als eerste aspect benadrukken. Ze zetten graag eerst hekjes om het onderwerp, zodat alles duidelijk wordt, waarbij dan wel sommige homofiele broeders en zusters tussen de wielen terechtkomen. Daar lijken ze dan niet zo mee te zitten, maar ik geloof niet dat het Gods bedoeling is dat mensen tussen de wielen terechtkomen.' Dat is nogal een oordeel over collega's! Welke trouwens? Er zullen best predikanten zijn die, als het gaat om mensen met homofiele gevoelens, een stuk verlegenheid voelen. Dan kan het verleidelijk zijn om in de norm te vluchten. Maar wanneer je opkomt voor de bijbelse norm, ben je dan meteen een starre dominee, die mensen tussen de wielen laat komen? Van den Geest profileert zich als de dominee van de liefde. Zijn die andere dominees dan de liefdeloze jongens? Over billijk blijven gesproken!

Voor mij is het probleem dat, wanneer Van den Geest de norm met wijsheid en liefde gaat hanteren, die norm zelf uiteindelijk het loodje legt. De Bijbel is er duidelijk over: homoseksuele relaties mogen niet. Hoe kunnen wij in onze wijsheid en liefde dergelijke relaties dan toch in bepaalde situaties accepteren? Dan gaat de liefde de wet *vervangen.* Terwijl die liefde de *vervulling* van de wet wil zijn.

Terecht echter wees ds. J.R. Visser erop (*ND* van 15 september 2005), dat in de Schrift de liefde niet tegenover het gebod staat. Dit is de liefde van God, dat wij zijn geboden bewaren (1 Joh. 5:3). Wil je mensen in liefde de weg van de Here wijzen, wijs ze dan de weg van zijn geboden. Jawel, die geboden kunnen je verschrikkelijk tegenspreken. Het kan een mens in grote nood en aanvechting brengen. Maar je dient de ander niet door dan maar een andere weg te wijzen. Wijs Gods weg. Met veel liefde en invoelingsvermogen. Met veel wijsheid en voorzichtigheid ook. Het gaat niet om het rücksichtslos toepassen van een reeks regels. Het gaat om ménsen, om de toepassing van het gebod in concrete omstandigheden. Inderdaad, dan loop je tegen het spanningsveld tussen norm en werkelijkheid aan. Het is Wiggele Oosterhoff zonder meer toe te stemmen (zie *ND* van 26 september 2005). Zoals dat ook geldt ten aanzien van wat hij zegt over voorzichtig zijn met grote woorden en bescheidenheid met het opleggen van normen. Maar waar het goddelijk gebod helder een weg wijst, mag jij geen rookgordijn leggen. Juist omdat de liefde je drijfveer is. We geloven toch dat het gebod van de Here - ook wanneer dat het ons moeilijk maakt - het heilzame gebod is?

Nee, dan begin je niet meteen met tucht. Eerst ga je het gesprek aan. Net zoals bij een samenwonend stel. Maar wel met een open Bijbel. En zonder een situatie van zonde te accepteren. En moet er dan toch tucht geoefend worden, dan is ook dat weer een zaak van liefde. Tucht is toch het uiterste medicijn, is toch uit op behoud? Vanuit de Schrift zie ik voor mensen met homofiele gevoelens maar één weg: die van de onthouding. Zoals ook mensen met heterofiele gevoelens de vervulling van hun verlangens alleen binnen het huwelijk mogen zoeken, en niet eigenwillig daarbuiten. Geldt hier niet één en dezelfde norm?

Zeker, soms moet je in de kerk met minder genoegen nemen dan wat de Here in zijn Woord vraagt. Daar leg je je bij neer. Om groter kwaad te voorkomen of weg te nemen. Alleen, dat is niet altijd mogelijk. Ook een minder groot kwaad kan dermate in strijd zijn met Gods gebod, dat het niet te accepteren is. Er zijn nu eenmaal grenzen.

En je dient mensen er niet mee, om

in naam van Gods liefde de grens te verleggen. Ben je gegrepen door Gods liefde, wijs dan in je pastorale contacten de weg van Gods gebod. Omdat dat gebod de liefde van de Here weerspiegelt.

Wanneer je zoiets hardop zegt, ben je voor sommigen meteen weer de bikkelharde dominee. Prompt kwam er als reactie op het artikel van ds. Visser in het *ND*: wat doet het een pijn wanneer er zo rechtlijnig geschreven wordt! Alsof je in je pastorale contacten niet met je gemeenteleden meeworstelt, meebidt, meehuilt. Wat kun je je ook verlegen voelen: jij bent dan toch maar gelukkig getrouwd en die ander voelt zoveel emotionele kou. Maar je blijft de weg van het goddelijk gebod wijzen. Juist omdat je liefde wilt bewijzen. In dienst van de God van de liefde.

Reikwijdte

De reikwijdte van het bovenstaande gaat verder dan de pastorale benadering van broeders en zusters met homofiele gevoelens. Er zijn meer situaties denkbaar, waarbij liefde en norm als spanningsveld ervaren worden. Laten we alstublieft elkaar blijven aanspreken op het heilzame van Gods geboden. Waarbij de liefde dat gebod niet gaat opheffen. Anders kan het instemmen met de inhoud van het gebod ook iets van lippendienst krijgen. Ik zeg niet dat dit de bedoeling is van Van den Geest. Ik zie het wel als een reëel gevaar.

Dan kunnen mensen zich ook in de kou gezet voelen. In de kring van Contrario ('werkgroep voor homo's en lesbiennes in de Gereformeerde Kerk vrijg.') kun je dankbare reacties horen op het verhaal van Van den Geest (zie de forumpagina op de site van de werkgroep). Maar er zijn ook broeders en zusters met een homofiele geaardheid, die er totaal anders over denken. En die zich in de steek gelaten voelen door wat ervaren wordt als al te grote meegaandheid. Zoals ook ouders van kinderen met homofiele gevoelens zich hier gepákt kunnen voelen. Je probeert met vallen en opstaan de weg van de Here te gaan of te wijzen, jarenlang vaak. En dan zulke verhalen. Was het dan toch voor niets allemaal?

Nee, dat is de opzet niet. Maar toch. Soms is er wel erg veel begrip voor wat

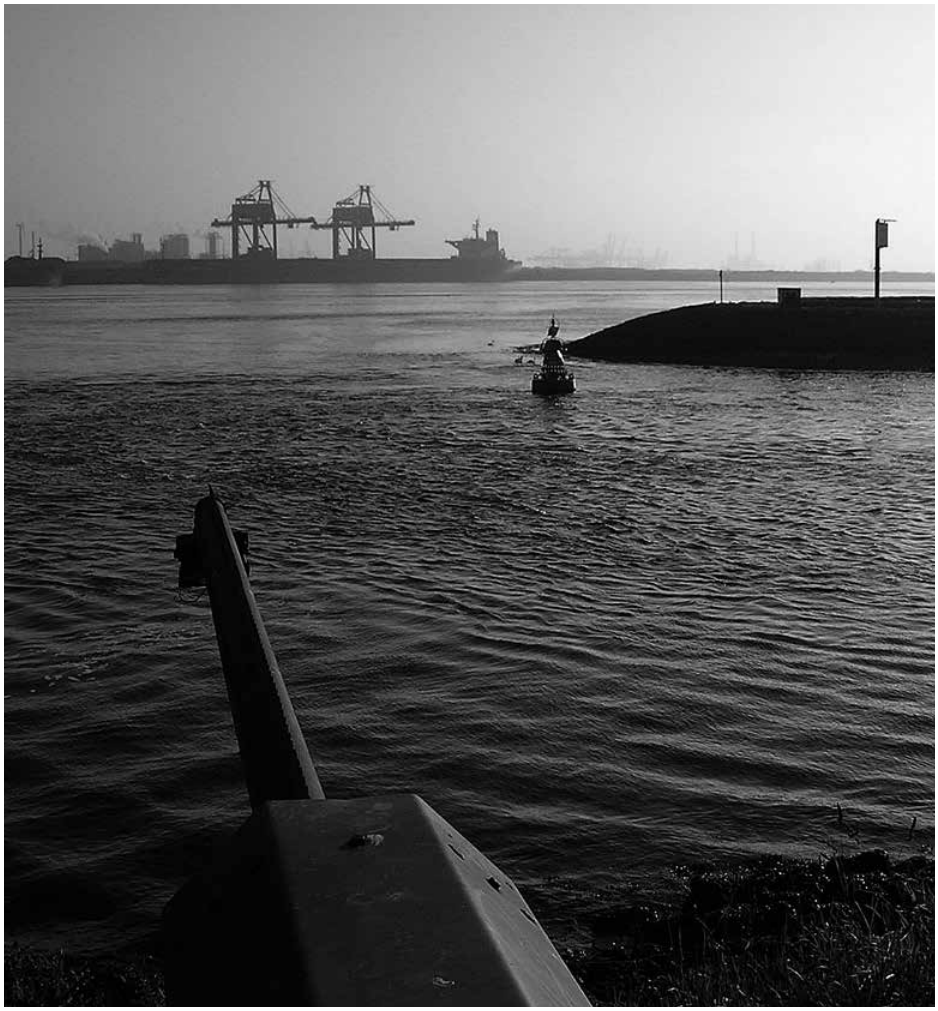

de Schrift *zonde* noemt. Ik voel het met A.L.Th. de Bruijne mee: 'Ik kan het niet bewijzen, maar toch heb ik het gevoel dat er rond homofilie onder orthodoxe christenen een geleidelijke verschuiving in gang gezet is' *(Reformatie* van 18 juni 2005). Je hoeft alleen maar aan het boek van B. Loonstra te denken (zie de Kroniek van september 2005). Ook was in het redactionele commentaar van het *ND* van 17 september 2005 de waardering voor Antoine Bodar wel heel erg groot. Die de bijbelse norm beaamt. Maar voor niet-ambtsdragers niet moeilijk doet over een homoseksuele relatie in trouw. Daarom was het goed dat De Bruijne hier een helder geluid liet horen (*Reformatie* van 18/25 juni 2005). Wat mij betreft had hij nog meer nadruk mogen leggen op het eigen gewicht van de diverse bijbelse ge/verboden op dit punt. Al moet je waken voor atomistisch bijbelgebruik (waarbij je losse bijbelteksten bij elkaar optelt) en letten op de doorgaande bijbelse lijn, binnen die lijn hebben de ge/verboden een eigen plaats. Maar dat ter zijde.

Alleen, pas je niet op, dan zeg je ook bij de artikelen van De Bruijne: 'Helemaal mee eens. Maar ik moet in de praktijk met minder genoegen nemen, in naam van de wijsheid en de liefde.' Dat schiet nog niet erg op.

Daarom, geen tegenstelling alstublieft tussen liefde en norm. Daar hebt u het algemene aspect in deze discussie. Daarom moest die een plek krijgen in ons blad. Om elkaar te *dienen*. En bij de les van God te houden. Het is mooi om tegen mensen te zeggen: God aanvaardt je zoals je bent. Zeg je dat bijbels, dan zeg je: Wij hebben een God die *goddelozen* rechtvaardigt. Maar dat betekent niet dat je mag blijven zoals je bent. Oftewel, dat je aan je zondige ik mag toegeven. Ook niet wanneer dat levenslang strijd betekent. Dat zeg ik niet gemakkelijk. Trouwens, elk kind van God heeft zo zijn eigen worsteling. Om de weg van zelfverloochening te gaan, in gehoorzaamheid aan het gebod van de Here. De weg achter Christus aan. Die dan ook in *zijn* kracht gegaan mag worden. De smalle weg, die in de ruimte brengt!

Hersteld hervormd en de kerkelijke eenheid

Hoe komen de gereformeerde belijders in Nederland tot kerkelijke eenheid? Die vraag roept telkens weer verlegenheid op. De kerkelijke praktijk blijft weerbarstig. Om maar dicht bij huis te blijven: tussen GKV en CGK vlot de kerkelijke eenheid niet echt. Ook voor de mensen van het Gereformeerd Appèl blijkt er nog veel te bidden te zijn (*ND* van 3 september 2005). Al is ook daar het grote gebedsvuur er een beetje uit: nog geen 75 man opkomst is niet echt om over naar huis te schrijven (*Reformatorisch Dagblad* van 5 september 2005). Dr. M.J. Arntzen echter ziet een nieuw perspectief: contact zoeken met de hersteld hervormden om tot meer kerkelijke eenheid te komen.

Acte van Afscheiding

Dr. Arntzen deed zijn voorzet in het *ND* van 29 augustus 2005. De afgescheidenen van 1834 wilden geen nieuwe kerk stichten, maar wilden voortgaan in de oude gereformeerde lijn. Met daarbij de belofte om naar de hervormde kerk terug te keren, wanneer deze zou terugkeren tot de waarachtige dienst van de Here. Tot nu toe kon deze belofte vanwege de leervrijheid in de hervormde kerk niet ingelost worden. Maar nu hebben de hersteld hervormden zich van deze kerk losgemaakt. Dus is het nu tijd voor de nazaten van de oude afgescheidenen (vrijgemaakt gereformeerden, christelijke gereformeerden, oud-gereformeerden) om te denken aan terugkeer naar de voortzetting van de kerk der vaderen. We horen bij hen. 'Mijn inziens zijn de hersteld hervormden echt de wettige voortzetting van deze kerk.'

Overigens wil Arntzen dit wel op een *kerkelijke* manier doen. De hervormde PKN-predikant (je moet wel in Nederland wonen om zo'n aanduiding te snappen!) J.A.W. Verhoeven verwachtte dat Arntzen zich wel meteen als lid van de HHK zou aanmelden. Niet dus. 'Vóór zo'n ingrijpende stap zou ik toch eerst wel eens willen weten, hoe de vrijgemaakte kerken in het algemeen over deze zaak denken. Zouden deputaten kerkelijke eenheid zich hier over niet eens moeten uitspreken? … We kunnen ons niet anders voorstellen dan dat deze zaken ook eens officieel aan de orde gesteld worden. Tot die tijd lijkt mij een beslissing, door ds. Verhoeven van mij gevraagd, op zijn minst voorbarig' (*ND* van 5 september 2005).

Kernvraag

Hebben wij in de HHK met de wettige opvolgster van de NHK te maken? Bij het bevestigende antwoord op die vraag lijkt voor dr. Arntzen de beslissing te vallen. Waarbij hij wel poneert dat dit inderdaad het geval is. Al draagt hij daarvoor weinig argumentatie aan.

In ons blad hebben we eerder aandacht aan die vraag gegeven (Kroniek, juni 2004). Ik herhaal er een deel van. Het laat zich vermoeden dat de Acte van Afscheiding dacht aan een terugkeer van het *geheel* van de NHK tot de dienst van de Here, en niet aan een zich afscheidend deel ervan. Een heel andere situatie dan nu het geval is. Dat zich een groep van de NHK heeft afgescheiden om (weer) gereformeerde kerk te zijn, is het punt niet. In dat opzicht zijn de hersteld hervormden te vergelijken met de afgescheidenen uit de vorige eeuw. Maar daarmee is de NHK nog niet *als instituut* teruggekeerd tot de waarachtige dienst van de Here. Oftewel, op de pretentie van de HHK lijkt me het nodige af te dingen.

Toch hoeft de vraag of de HHK de wettige opvolgster is van de NHK, niet de kernvraag te zijn. Daar kun je verschillend over denken. Mij lijkt de kernvraag: hebben we in de HHK met een werkelijk *gereformeerde* kerk te maken? Is er gehoorzaamheid aan de Here en zijn Woord, wordt de gereformeerde belijdenis gehandhaafd? Zo ja, dan mag en moet er biddend gezocht worden naar kerkelijke eenheid. Laat de vraag maar in de kerkelijke weg op de agenda komen. Met Arntzen signaleer ik allerlei cultuurverschillen. Dan zullen wij als vrijgemaakt gereformeerden wel eens moeten slikken. Zoals de hersteld hervormden het op hun beurt ook wel eens zullen moeten doen. Maar is er echt eenheid in belijden, dan zal kerkelijk eenheid gezocht moeten worden. En wel op basis van gelijkwaardigheid. Het gaat dus niet om inlijving in de HHK. Maar als kerken die zich met elkaar verenigen. Om samen gereformeerde kerk te zijn.

Biddende aandacht voor eenheid met de hersteld hervormden. Dat is in ons blad geen nieuw geluid. Graag herhaal ik wat ik in dat verband eerder schreef: 'Waar zich kerkelijk leven ontwikkelt, in trouw aan Gods Woord, zal (wederzijds) naar kerkelijke eenheid gezocht moeten worden.' We kunnen het niet genoeg aan elkaar voorhouden!

Prognose

Hoe reëel is het om in deze richting te denken? Menselijkerwijs gesproken is de prognose slecht. De gereformeerde belijders zijn in Nederland hopeloos versplinterd geraakt. Er komen eerder breuken bij dan dat er geheeld worden.

Daar komt nog wat bij. Wie interesseert zich nog echt voor kerkelijke eenheid tussen kerkverbanden? De focus lijkt meer gericht op de plaatselijke situatie. Wat dat betreft is de besluitvorming in Amersfoort over een nieuw kader voor samensprekingen met het

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

oog op kerkelijke eenheid onthullend. Ook onthutsend, maar dat is een ander verhaal (zie de Kroniek in *NB* van dec. 2004). De plaatselijke situatie lijkt uitgangspunt te zijn geworden. En al ontbreekt de lijn naar het landelijk verband niet, het is wel een erg dun lijntje geworden. Het landelijk kerkverband lijkt steeds meer een ver-van-m'n-bedshow te worden. Dan kun je ook rustig als vrijgemaakt gereformeerden (o.a.) met gereformeerde bonders een startdienst houden, zoals in Amsterdam gebeurde. Wat hebben we met die landelijke kerkmuren te maken, als we plaatselijk met elkaar verder kunnen?

Dat maakt de prognose zorgelijk. Menselijk gesproken althans. Of je hangt te veel aan het eigen kerk-zijn. Of je loopt tegen kerkelijk relativisme aan. Je kunt je er heel machteloos onder voelen. Hoe kan de impasse ooit doorbroken worden?

Toch kan en mag dat nooit het laatste woord zijn. Niet ménsen maken de kerk. De kerk is van de Here. Hij kan openingen geven, waar wij die niet durven verwachten. Dat geloofsbesef zal stimuleren tot het gebed. En tot trouw op eigen plaats. Ooit was er het 'wonder van de 19e eeuw'. Sluit zo'n wonder in de 21e eeuw niet uit. *De God van Sion is er nog!*

Afgesloten op 27 september 2005.

Zijn naam aanroepen

Het hart van Christus' gemeente klopt ongetwijfeld in de zondagse eredienst. Daar komen we als gelovigen, verschillend als we zijn, samen. We luisteren naar het evangelie, gebruiken de sacramenten, bewijzen barmhartigheid aan de armen en we roepen God de Here publiek aan (zd. 38). Samen oefenen we de gemeenschap met God. Vervolgens keren we terug naar ons doordeweekse leven in een multireligieuze samenleving die gekenmerkt wordt door menselijke autonomie en individualisme. Zoals ons hart een vitale functie in ons leven vervult, zo zorgt de eredienst voor de vitaliteit van het leven van de gemeente in al haar leden.

De tamarisk

Onze hulp

Elke eredienst in de gereformeerde kerk begint met de laatste zin van Psalm 124: 'Onze hulp is in de naam van de H _ §_ die hemel en aarde gemaakt heeft.' Dat we met deze woorden beginnen, is geen voorschrift in Gods Woord, maar berust op een keus van de kerk. Het zou anders kunnen. Het is ook niet altijd zo geweest. G. van Rongen laat zien dat pas in de 16e eeuw werd besloten om van het slot van Psalm 124 het begin van de eredienst te maken (*Samen met al de heiligen III*, p. 12v). Dat was geen slechte keus, om niet te zeggen: het was een gouden greep.

In Psalm 124 wordt gezongen over de verlossing die de Here gegeven heeft. Als Hij zijn volk niet had gered, dan waren ze verslonden, verdronken en vergaan. Zijn hulp en verlossing worden dankbaar bezongen en dat loopt uit op de al even dankbare belijdenis dat ze hun hulp van de H _ §_ verwachten. Het is met die belijdenis dat de eredienst begint. Dat is dan ook meer dan de formele openingszin waarmee een voorzitter de vergadering opent. Met deze belijdenis zeggen we hoe wij samenkomen: als mensen die hulp verwachten van de Here God. Zo begint de eredienst met datgene wat wezenlijk is voor de kerk die samenkomt. Immers, de kerk is 'de vergadering van de ware gelovigen die al hun heil van Jezus Christus verwachten'. Zo spreken we in artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over de

Thema **J.W. van der Jagt**

kerk van Christus. Daarom komt die kerk samen en belijdt zij dat ze haar hoop op de Here God vestigt.

Alle eeuwen

Dit begin van de eredienst verbindt ons dus niet alleen met de kerken uit de 16e eeuw, maar ook met het volk van Psalm 124. Het gaat nog verder terug. Alle eeuwen hebben de kinderen van God op zijn hulp vertrouwd. Men heeft *altijd* al de naam van de Here aangeroepen. We lezen immers in de Schrift dat men daarmee begon in de tijd van Set en Enos (Gen. 4:26).

In Enos' dagen begon niet de persoonlijke omgang met de Here. De offers van Kaïn en Abel laten zien dat men voordien al gewend was om met de Here om te gaan. Ook is het breder dan dat een enkeling de naam van de Here aanroept. We lezen dat 'men' het ging doen. Het aanroepen van de naam van de Here wordt bij het nageslacht van Set en Enos kennelijk algemeen. Het gaat boven de individuele omgang met de H _ § _ uit. Het is ook een *begin*. Het is niet bij één keer gebleven. Ook al lezen we er na Genesis 4 niet zoveel meer over, men is er kennelijk mee doorgegaan. Het is gewoonte geworden, vergelijkbaar met de gewoonte van de Here Jezus om naar de synagoge te gaan. Het komt dan ook terug in het leven van Abraham en Isaak.

Als Abraham het beloofde land heeft bereikt, slaat hij aanvankelijk zijn tenten bij Betel op. Daar bouwt hij een altaar en roept hij de naam van de Here aan (Gen. 12:8). Vandaar trekt hij wel het hele land door, maar na verloop van tijd komt hij in Betel terug (13:4). Die plaats lijkt een soort 'basiskamp' in zijn nomadisch bestaan. Daar staat een altaar waar hij de naam van de H _ § _ aanroept. Iets dergelijks lezen we van Isaak. Hij bouwt een altaar in Berseba, plant daar een boom (een tamarisk) en roept daar de naam van de H _ § _ aan (Gen. 21:33; 26:33). Een boom en een altaar markeren deze plaatsen in het leven van de aartsvaders. Het worden herkenbare plaatsen waar de naam van de H _ § _ aangeroepen wordt. Zo kan bij het aanroepen van de naam van de H _ § _ inderdaad gedacht worden aan *openlijke* verering van de H _ § _ God. Niet ten onrechte wordt bij Genesis 4:26 gedacht aan 'de eerste aanwijzing van een openbaren eeredienst en van een samenkomen der kerk onder het oude verbond', zoals A.G. Honig het zegt (*Handboek van de Gereformeerde Dogmatiek*, p. 685).

Heel anders

Deze openlijke verering is dus al in de dagen van Enos begonnen. Met die mededeling sluit de bijbelschrijver het hoofdstuk af waarin hij de eerste ontwikkeling van de mensheid na de zondeval tekent. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar het nageslacht van Kaïn, uitlopend op de culturele ontplooiing bij de zonen van Lamech en diens eigen wraaklied. Het begin van het aanroepen van de naam van de H _ § _ wordt daarom ook wel gezien als een *reactie* van Set en de zijnen op het ongeloof van Lamech. 'In hun benauwdheid vanwege het opdringen der kaïnieten zijn zij in getale bij God bescherming gaan zoeken', schrijft C. Vonk (*De Voorzeide leer* 1a, p. 146). Is dat niet ook het populaire beeld dat velen bij deze verering van de H _ § _ hebben? Maar dat laat zich toch moeilijk denken.

In de volgorde van de vertelling wordt het aanroepen van de naam van de H _ § _ verteld ná de ontwikkeling van het ongeloofsgeslacht van Kaïn. Maar die volgorde betekent nog niet dat het aanroepen van de H _ § _ een reactie was uit angst voor Lamech en diens mentaliteit. De opeenvolging van de generaties spreekt dat ook tegen.

De dagen van Enos zijn de dagen van de derde generatie van de mensen. Adam is de eerste, Kaïn en Abel de tweede. Set wordt geboren als Abel al vermoord is. In de tijd gerekend behoort hij tot de derde generatie en Enos dus bij het vierde geslacht. Maar Lamech is de zevende generatie vanaf het begin. Dit zou betekenen dat men met het aanroepen van de naam van de H _ § _ al begonnen is voordat Lamech in de wereld was, voordat zijn zonen hun ontdekkingen deden en hun vader zijn wraaklied zong. Lamechs mentaliteit is eerder een reactie op en een afzetten tegen het aanroepen van de naam van de H _ § _ , waar het geslacht van Set mee begon, dan andersom. De openlijke verering van de H _ § _ is eerder begonnen dan de brutale openlijke negatie van God en heeft de oudste papieren.

Hoe het wat dit betreft ook is, in elk geval kan gezegd worden dat het geslacht van Set door de bijbelschrijver wordt *getypeerd* als het geslacht dat de naam van de H _ § _ ging aanroepen. Dat maakt dit geslacht 'geheel anders' (Ef. 2) dan de nazaten van Kaïn. Die redden zichzelf wel en hebben God niet nodig. Zij verkiezen te leven in menselijke autonomie tegenover God. Set en Enos kunnen en willen niet zonder de H _ § _ , en vertrouwen op zijn hulp.

De naam ontvouwd

De naam die men in de dagen van Enos begon aan te roepen, heeft God in de loop van de tijd nader ontvouwd. In Exodus 6:2 zegt Hij tegen Mozes: 'Ik ben aan Abraham, Isaak en Jakob verschenen als God de Almachtige, maar met mijn naam H _ § _ ben Ik hun niet bekend geweest.' Het gaat hier om de naam van God die in de nog gangbare vertaling H _ § _ is, als weergave van het Hebreeuwse 'Jahwe'. Dat is Gods naam in onderscheid van zijn titel 'Here', die zijn heerschappij, zijn zeggenschap uitdrukt, het Hebreeuwse 'Adonai'. Als de aartsvaders God aanriepen, spraken ze Hem niet als H _ § _ aan, want zij hadden die naam nog niet gehoord. Zij kenden Hem alleen als God de Almachtige. God stelt Zich pas als H _ § _ voor, wanneer Hij vanuit de brandende braamstruik Mozes roept en naar Egypte stuurt. Zijn naam luidt: 'Ik ben die ik ben' (Ex. 3:14). Als de Israëlieten vragen wie Mozes heeft gestuurd, moet hij zeggen: 'De H _ § _ , de God uwer vaderen, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob, heeft mij tot u gezonden; dit is mijn naam voor eeuwig en zo wil Ik aangeroepen worden van geslacht tot geslacht' (vs. 15).

De H _ § _ komt met een nieuwe naam. Die drukt uit dat Hij altijd dezelfde is en doet wat Hij beloofd heeft. Past het ook niet bij dit moment, dat Hij deze naam bekend maakt? Na lange tijd komt de Almachtige terug op het verbond dat Hij met Abraham gesloten heeft. Hij gaat doen wat Hij heeft beloofd. Zo wil Hij ook met zijn volk omgaan. Daarom geeft Hij een naam om Hem aan te roepen, een naam die zijn betrouwbaarheid uitdrukt. Je kunt Hem aanspreken op zijn woord. Daarin geeft de H _ § _ een nadere ontvouwing van wie Hij is.

Het lijkt tegenstrijdig dat we dit in Exodus 3 en 6 lezen, terwijl al van Enos, Abraham en Isaak wordt gezegd dat zij de naam van de H _ § _ aanriepen. Daar

wordt de naam al gebruikt die de H _ § _ pas aan Mozes heeft bekend gemaakt. Kennelijk gebruikt de bijbelschrijver die naam alvast vooraf. Dat kan ook omdat het om dezelfde God gaat. Zo kunnen wij vragen wanneer koningin Beatrix geboren is. We noemen dan haar titel, terwijl ze op het moment van haar geboorte nog lang geen koningin was. Dat is ze in haar latere leven geworden. Zo gebruikt de bijbelschrijver de naam van de H _ § _ al, omdat hij de nadere ontvouwing van die naam al weet: de God die Enos aanriep, is niemand anders dan de H _ § _ , die ter wille van zijn verbond met Abraham zijn volk uit Egypte verlost. Hij is de God van het begin, de almachtige Schepper van hemel en aarde.

Nog verder is deze naam ontvouwd. Joël kondigt de dag van de H _ § _ aan (Joël 2) en belooft dat ieder die de naam van de H _ § _ aanroept, behouden zal worden. De apostel Petrus verkondigt dat deze profetie op de Pinksterdag in vervulling gaat. Hij wijst zijn hoorders op Jezus Christus. Zij moeten zich bekeren en laten dopen 'op de naam van Jezus Christus' tot vergeving van hun zonden. Zo verbindt hij de redding die Joël belooft, aan de naam van de Here Jezus. Paulus vertelt hoe Ananias bij hem kwam en tegen hem zei: 'Sta op, laat u dopen en uw zonden afwassen "onder aanroeping van zijn naam"' (Hand. 22:16). Hij moet doen waar men in Enos' dagen al mee begon, maar hij mag de naam van de H _ § _ kennen als de Here Jezus Christus. In die naam heeft de H _ § _ zijn naam ontvouwd. Hij is de Almachtige die in Christus trouw zijn verbond nakomt. Deze Christus heeft de naam boven alle naam ontvangen, opdat in zijn naam alle knieën in aanbidding zich zullen buigen (Fil. 2:9v; Ef. 1:21). Het is in zijn naam dat de gemeente 's zondags samenkomt en eenparig God aanroept (Mat. 18:19v).

Het is een rijke naam. De rijkste naam van alle namen. Wie hem aanroept, zal behouden worden, belooft het evangelie. Gods kinderen roepen onder allerlei omstandigheden Hem aan en verwachten hulp uit de meest uiteenlopende nood. Steeds roepen ze in het vertrouwen dat de H _ § _ helpt. We horen David zeggen: 'Ik roep u aan, omdat Gij, o God, mij antwoordt' (Ps. 17:9). In Psalm 31:18 is dat het gebed: 'H _ § _ , laat mij niet beschaamd worden, want U roep ik aan.' De H _ § _ God is goedertieren voor allen die Hem aanroepen (Ps. 86:5). Hij belooft dat Hij zal antwoorden wie Hem aanroept (Ps. 91:15). Hij is nabij allen die Hem aanroepen in waarheid (Ps. 145:18). Het aanroepen van de naam van de H _ § _ of, kortweg, van de H _ § _ , is geen slag in de lucht. Dat laat de Schrift voortdurend zien. In de Catechismus wordt verband gelegd met de naam van de Here Jezus, doordat gezegd wordt dat we mogen bidden in het vaste vertrouwen dat God ons, 'al zijn wij dat niet waard, om Christus' wil zeker verhoren zal' (vr./ antw. 117).

Alle volken

Het aanroepen van de naam van de H _ § _ heeft katholieke dimensies. Wanneer God in de loop van de eeuwen zijn naam ontvouwt, neemt Hij heel de wereld daarin mee.

Tegen de tijd dat Hij Jeruzalem laat verwoesten en ook het koninkrijk van de twee stammen, Juda en Benjamin, in ballingschap laat wegvoeren, belooft Sefanja dat God aan de volken 'andere, reine lippen zal geven, opdat zij allen de naam des H _ § _ • aanroepen; opdat zij Hem dienen met eenparige schouder' (Sef. 3:9). Het is de unieke boodschap dat de naam van de H _ § _ op de lippen van alle volken zal zijn. In dezelfde profetie zegt Sefanja dat de H _ § _ van zijn volk door alle ellende van de ballingschap heen 'een ellendig en gering volk' zal overlaten 'en wie schuilen bij de naam des H _ § _ •' (vs. 12). Wat de profeet van de volken zegt en hoe hij de rest van Juda typeert, verschillen nauwelijks van elkaar. Wie de naam van de H _ § _ aanroept, doet dat om bij die naam te schuilen. Wie bij die naam wil schuilen, zal hem uiteraard ook aanroepen. De volken met hun gereinigde lippen zullen daarin één worden met de rest die de H _ § _ van Juda overlaat.

Zo kan Paulus later zijn brief aan de gemeente in Korinte heel weids adresseren 'aan de geheiligden in Christus Jezus, de geroepen heiligen met allen die

allerwege de naam van onze Here Jezus Christus aanroepen, hun en onze Here …' (1 Kor. 1:2; verg. het allerwege in 1 Tess. 1:8). Het aanroepen van de naam van de Here gebeurt overal, in de gehele wereld. Er is 'onder de hemel geen andere naam aan de mensen gegeven waardoor wij moeten behouden worden' (Hand. 4:12). Petrus zegt het tegen de joodse leiders, maar wat hij zegt, is *algemeen*: 'onder de hemel' en 'de mensen'. Waar iemand ook leeft, het is altijd onder de hemel waar God woont. Wie je ook bent, je bent altijd mens, mens onder de hemel van God. Overal en voor iedereen is de naam Jezus Christus de naam van behoud.

De apostel Paulus sluit daar nauw bij aan als hij zegt dat 'één en dezelfde Heer is over allen, rijk voor allen die Hem aanroepen; want al wie de naam des H _ §_ • aanroept, zal behouden worden' (Rom. 10:12v). De belofte van Joël - '*al* wie de naam aanroept' - is zo wijd als de wereld strekt. De kerk die de naam van de H _ §_ aanroept, is katholiek in de ruimste zin van het woord. Ze is dan ook missionair. De wijde belofte van de naam motiveert de apostel om het evangelie te verkondigen. Want 'hoe zullen zij dan aanroepen, in wie zij niet geloofd hebben? Hoe geloven in Hem van wie zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonder prediker? Hoe prediken zonder gezonden te zijn' (vs. 14v)?

Onze samenleving is multireligieus. Daarin verschilt ze niet veel van de wereld waarin Petrus en Paulus de naam van Christus verkondigden en waarin de gelovigen bekend stonden als 'zij die de naam van Christus aanroepen'. Die naam is vandaag niet minder de naam voor alle mensen om behouden te worden. De enige naam voor alle volken, alle mensen, juist in een samenleving waarin zoveel goden en religies bestaan!

Gemeenschap

Vanaf het begin en alle eeuwen door en overal wordt de naam van de H _ §_ aangeroepen. De kerk is van alle tijden en voor alle volken. Mensen die, gescheiden van elkaar als ze zijn door afstanden van tijd en plaats, elkaar niet ontmoeten, laat staan dat ze elkaar kennen, roepen allen dezelfde naam aan. Deze naam sticht gemeenschap die boven tijd en plaats uitgaat. Maar deze gemeenschapstichtende kracht van de naam brengt natuurlijk sámen wanneer afstand van tijd en plaats niet bestaat.

In de Bijbel lezen we vaak genoeg dat Gods kinderen persoonlijk de naam van de H _ §_ hebben aangeroepen (bijv. Ps. 17:9; 18:7; 88:10 e.a.). Maar Sets nageslacht begon met iets ánders dan de persoonlijke omgang met de H _ §_ , die men voordien al kende. De openlijke verering was ook *gezamenlijke* verering.

De H _ §_ heeft zelf het gezamenlijke karakter van zijn verering benadrukt. De Israëlieten mochten Hem niet vereren op elke plaats die ze zelf zouden kiezen. Dat was de praktijk van de heidense volken die in Kanaän woonden. Maar de H _ §_ wilde gediend worden op de plaats die Hij zou kiezen 'om zijn naam te vestigen' (Deut. 12). Naar die plaats moest zijn volk gaan. Ongetwijfeld was dat de tabernakel en de tempel. Daar stond de ark van de H _ §_ 'waar de naam van de H _ §_ , de Here der heerscharen, die op de cherubs troont' over uitgeroepen was (2 Sam. 2:2). Uiteraard komt de plaats waar de naam van de H _ §_ gevestigd is, er het meest voor in aanmerking om die naam aan te roepen.

Koning David legt dat verband later heel expliciet. Toen hij de ark naar de stad Jeruzalem had overgebracht, gaf hij, dichterlijk en muzikaal begaafd als hij was, Levieten de opdracht om de H _ §_ te loven met de woorden: 'Looft de H _ §_ , roept zijn naam aan, maakt onder de volken zijn daden bekend. Zingt Hem, psalmzingt de H _ §_ , gewaagt van al zijn wonderen. Beroemt u in zijn heilige naam, het hart van wie de H _ §_ zoeken verheuge zich' (1 Kron. 16:8v). We kennen dit begin ook als de aanhef van Psalm 105:1 en uit het loflied van de verlosten van Jesaja 12. Het is een machtige aanhef, waarin de lof van de H _ §_ verbonden is met het aanroepen van zijn naam en deze twee gaan missionair gepaard met de verkondiging aan alle volken. Deze lof wordt gezongen op de plaats waar de naam van de H _ §_ zijn gemeente samenbrengt. In Psalm 116 zegt Gods kind dan ook dat hij de naam van de H _ §_ zal aanroepen en zijn geloften betalen zal 'in de tegenwoordigheid van al zijn volk, in de voorhoven van het huis des H _ §_ •, in uw midden o Jeruzalem' (vs. 14 en vs. 18-19). De naam van de H _ §_ roept ons samen om hem openlijk en eendrachtig aan te roepen.

Wezenlijk

Daarin laat de kerk haar eigen karakter zien. Het stempelt haar zo sterk dat met het wel of niet aanroepen van de naam van de H _ §_ mensen en volken worden getypeerd.

In Psalm 14 spreekt de dichter over God die vanuit de hemel ziet dat alle mensen goddeloos zijn. Van hen wordt gezegd dat er niemand is die Hem aanroept (vs. 4: verg. Ps. 53:5). God let er kennelijk op of de mensen zijn naam aanroepen. Of zij dat doen, maakt wezenlijk verschil. In Psalm 79 wordt van God gebeden dat Hij zijn woede zal uitgieten over de vijanden van zijn volk. Die vijanden zijn 'de volken die U niet kennen' en 'de koninkrijken die uw naam niet aanroepen'. Jeremia citeert deze psalm als hij zegt: 'Stort uw gramschap uit over de volken die u niet kennen, over de geslachten die uw naam niet aanroepen' (Jer. 10:25). Dat zij de naam van de H _ §_ niet aanroepen, is zo kenmerkend dat ze daarmee kunnen worden aangeduid. Dat zie je ook bij de gemeente van Christus. Als Ananias door de Here Jezus naar Saulus wordt gestuurd, noemt hij hem de man die volmacht heeft om 'allen die uw naam aanroepen gevangen te nemen' (Hand. 9:14). Ze kennen hem in Damascus als degene die bezig was om 'wie deze naam aanriepen' uit te roeien (9:21). De gemeente in Jeruzalem staat kennelijk bekend als de mensen die de naam van de Here Jezus aanroepen. Het zegt wat wezenlijk is voor de gemeente. Zij leeft niet uit eigen kracht, maar weet zich afhankelijk van de Here Jezus Christus en zijn genade.

Eredienst

Elke zondag vergadert de katholieke kerk. Zij houdt openlijk haar eredienst. Ze belijdt met Psalm 124 haar afhankelijkheid van God, de Almachtige. Hem roept ze aan in de naam van Jezus Christus. Openlijk komt zij uit voor de ene naam die er voor alle mensen is om behouden te worden. Zij toont een andere mentaliteit dan die van autonome mensen die hun leven maken zonder God. Haar samenkomst vormt een protest tegen het individualisme waarin mensen los van anderen hun eigen weg gaan. Openlijk laat zij zien wat zij is: de vergadering van de gelovigen die al hun heil verwachten van Jezus Christus. Zo houdt ze van week tot week haar erediensten voor God.

De erepositie van de vrouw

De kop boven deze column is ontleend aan de titel van een boekje. Naar ik meen, geschreven door Abraham Kuyper. Ik moet bekennen dat ik nooit enige aandrang heb gevoeld kennis te nemen van de inhoud van dit geschrift. Wel heb ik even geglimlacht toen ik het in de doos met oud papier gooide. Ik weet nog dat ik dacht: 'Erepositie! Ongetwijfeld een zoethoudertje voor die zusters in de kerk, die zich wat achtergesteld voelden.' De woordvoerders in de kerkelijke mannencultuur bezwoeren heel tactisch het gevaar van een ontluikende zuster-emancipatie.

We zijn intussen meer dan honderd jaar verder. De Nederlandse overheid is aangeklaagd omdat ze subsidie verleent aan een maatschappelijk niet correcte SGP. Deze partij heeft immers de euvele moed om vrouwen als actieve en volwaardige leden te weren. Het eigenaardige is wel dat het niet vrouwen uit de SGP-achterban waren, die deze aanklacht indienden. Het waren de mannen van het Clara Wichmann instituut. Hier ontdekken we een vaderlandse eigenaardigheid die ook wel tolerantie genoemd wordt. Deze tolerantie schroomt niet om verlichte denkbeelden op een zeer intolerante wijze aan andersdenkenden op te dringen.

Onze generale synode heeft besloten een nieuw studiedeputaatschap in te stellen. Het gaat om het in kaart brengen van vragen en problemen die kerken signaleren rond het thema 'vrouwen in de kerk'. Ook moet de vraag beantwoord worden hoe we kunnen komen tot een schriftuurlijk antwoord op de gesignaleerde problemen.

Op grond van deze opdracht ga ik ervan uit dat er gemeenteleden zijn binnen onze kerken die problemen hebben met de huidige positie van zusters in de kerk. Zij vinden blijkbaar dat zusters achtergesteld worden. Ik moet eerlijk bekennen dat ik die problemen niet heb. Waarom zou ik? Ik constateer immers dat er zusters zijn die catechisaties geven. Ik weet dat er zusters zijn die bezoeken afleggen en medegemeenteleden met het Woord van de Here troosten. Ik vind dat prima en zeer toe te juichen zelfs. Ik luister ook graag naar een zuster als die op een gemeentevergadering een inleiding of lezing verzorgt. Ik vind het geweldig dat in de commissie van beheer ook zusters zitten en dat de evangelisatiecommissie eveneens zusters onder haar leden telt. Ja, in welke commissie zitten eigenlijk geen zusters? Is er enig werk in de gemeente dat niet door zusters gedaan mag worden?

Ik heb dus geen problemen met de positie van zusters in de gemeente. Maar ik zou ze blijkbaar wel moeten hebben. De synode stelt immers speciaal voor deze problemen een heel studiedeputaatschap in. Maar om welke problemen gaat het dan? Het zal niet zijn dat zusters niets mogen doen in de gemeente. Ook de synode weet dat zowat alles in de kerk ook door zusters gedaan kan worden. Er is maar één uitzondering: ambtelijk werk.

Gaat het dan toch om de vraag of zusters schriftuurlijk gezien een bijzonder ambt mogen bekleden? Maar zijn er dan zusters in onze kerken die zeggen: 'Ik zou heel graag ouderling willen zijn. Maar helaas mag dat niet van de kerk. Heel jammer. Want ik heb zoveel gaven van de Here gekregen en die kan ik op geen enkele andere manier kwijt dan juist in het bijzondere ambt.'

'We moeten de moed hebben om de Schrift open en eerlijk te onderzoeken. Ook als het gaat over de positie van zusters in de kerk. Je moet er niet bang voor zijn de Schrift eerlijk te laten spreken.' Zo wordt gezegd.
Akkoord. Geen speld tussen te krijgen. Ik vraag mij alleen af: wat gaan we nu eigenlijk onderzoeken? Of zusters mogen doen wat ze allang doen in de kerk? Of willen we toch de mogelijkheid openhouden dat, bij nader inzien en op grond van de Schrift, het bijzondere ambt opengesteld behoort te worden voor zusters?

Ik hoop dat het nooit gebeurt, maar stel dat onze kerken op een dag zouden besluiten dat ook zusters het bijzondere ambt mogen bekleden, dan hoeven we in ieder geval vanaf dat moment nooit meer te spreken over de *erepositie* van de vrouw.

R.Th. Pos

column

Onjuiste beeldvorming

Ds. Van Gurp maakt de balans op van de synode. Hij trekt ook een conclusie. Het is steeds duidelijker geworden dat de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt een pluralistische kerk zijn. Hij wijst dat aan uit de besluiten van onze synode. Graag maken we daar een enkele opmerking over.

Tussen de bedrijven door een frisse neus halen. Foto: P.G.B. de Vries

Kleine meerderheid

In *Reformanda* van 14 september 2005 schrijft ds. P. van Gurp onder de kop 'De strijd van verontruste predikanten en ouderlingen' het volgende: 'Er zijn verschillende ontwikkelingen, waarover in de Gereformeerde kerken vrijgemaakt een brede verontrusting heerst. Ook ter synode kwam dan ook bij de behandeling daarvan duidelijk verschil van mening openbaar. Het gebeurde verscheidene malen dat er belangrijke besluiten werden genomen met slechts een kleine meerderheid. Verschillende afgevaardigden waren van oordeel dat zij de voorstellen moesten verwerpen, ondanks pogingen om tot een compromis te komen. Daarin kwam de verontrusting in de kerken en de verdeeldheid die daardoor ontstaat duidelijk aan het licht.

De preses van de synode zag het als zijn taak om na afloop van zo'n discussie en besluitvorming een indringende toespraak te houden die in de kerkelijke pers breed werd gepubliceerd. Daarmee probeerde hij toch nog de tegenstellingen te overbruggen en riep telkens op begrip te hebben voor elkaar en vooral elkaar vast te houden.

Daarin herkennen wij de situatie binnen de Christelijke Gereformeerde kerken. Daar wordt tot nu toe op elke synode de kunst beoefend om de tegenstellingen, die er zijn, te bedekken en een eenheid te suggereren, die in feite niet meer dan schijn is.

Daar hebben we het pluralisme in zijn ware gedaante. Het pluralisme betekent dat de kerken opvattingen en overtuigingen toelaten die elkaar fundamenteel weerspreken.' Tot zover ds. Van Gurp.

Juiste conclusie?

Wat zullen we van deze dingen zeggen? Allereerst dit: er zijn veel belangrijke zaken op de synode aan de orde geweest, waar met grote eenstemmigheid besluiten werden genomen. Ik denk aan besluiten over 'huwelijk en echtscheiding', 'vierde gebod en zondag' en zaken betreffende eredienst en gezangen, besluiten over contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken. En dan ben ik nog niet uitputtend. We mogen met een gevoel van dankbaarheid daarop terugzien.

Het is me niet duidelijk over welke belangrijke besluiten ds. Van Gurp het hier heeft, die met een kleine meerderheid zouden zijn genomen. De feiten spreken anders!

Maar stel nu eens, dat er inderdaad besluiten met een kleine meerderheid genomen zouden zijn. Ik kan me één besluit voor de geest halen waar het aantal tegenstemmen beduidend was. Dat ging over de rijksbijdrage voor de Theologische Universiteit. Dat werd genomen met (naar ik meen) 11 stemmen tegen. Daar was dus eigenlijk nog een ruime meerderheid voor, maar goed, het aantal tegenstemmen was beduidend. En er zal best hier of daar nog een besluit genomen zijn met een dergelijke stemverhouding. Maar wat voor conclusie mag je daaraan verbinden? Kun je uit het stemgedrag van synodeleden concluderen tot een pluralistische kerk? Dat gaat toch te ver. Gelukkig bestaat er in deze synode (en ook binnen de kerken) ruimte om van mening te verschillen. Er ligt geen druk op de vergadering dat we het in alle dingen met elkaar eens moeten zijn. Dat zou ongezond zijn. Dat er een soort stemdwang in de vergadering zou wezen, waarin we hoe dan ook overal met alle stemmen voor iets zouden moe-

Synode 2005

H. van den Berg

ten besluiten. Het is in Christus' kerk nu eenmaal niet zo, dat het koekoek één zang is. Dat kwam er in de vergaderingen ook best uit. De krantenverslagen getuigen ervan. Er is stevig gediscussieerd, inderdaad kwam bij de behandeling van zaken duidelijk verschil van mening openbaar, zoals Van Gurp schrijft. Ik ben dan geneigd te zeggen: so what?! Gelukkig maar, dat we in alle vrijheid onze mening mogen geven. Dat kan, als je elkaar in de basis maar vertrouwt. Waar vertrouwen is, daar durf je elkaar te bevragen, van repliek te dienen, voor je mening uit te komen. En dat vertrouwen is er. Ik heb eerder al eens in dit blad geschreven dat we in eensgezindheid onze vergaderingen hadden. Dat kan ik gelukkig, nu de synode is afgerond, nóg steeds zeggen. We hebben allemaal onze belofte gegeven aan het begin van de synode: dat we in trouw aan Schrift en belijdenis ons werk zouden doen. Dat was niet maar een formele belofte. In het fundament waren en zijn we het eens, en dat was te merken in de vergaderingen. Geen enkele behoefte om elkaar daarin te wantrouwen. Hoezo: 'opvattingen en overtuigingen toelaten die elkaar fundamenteel weerspreken'? Hoezo: pluralistische kerk?

Verontruste afgevaardigden

Nu doet zich iets merkwaardigs voor. In het slot van zijn artikel schrijft ds. Van Gurp: 'Er zijn verscheidene besluiten genomen met algemene stemmen. Dat betrof belangrijke besluiten. Allereerst het besluit inzake het *vierde gebod* … ook alle verontruste afgevaardigden stemden hiermee in! Dan is als tweede hoofdzaak te noemen de *Schriftkritiek*: … de hele synode prees de deputaten curatoren dat zij bezwaren tegen de opvattingen die in en door de Theologische Universiteit Kampen werden aangewezen, ongegrond hebben verklaard en zelfs hun dankbaarheid hebben uitgesproken over deze toch omstreden theologische arbeid. Ook dit besluit werd met algemene stemmen genomen.'

Nog één citaat uit het artikel van ds. Van Gurp: 'Zo zijn er nog wel enkele synodebesluiten te noemen: de uitbreiding van het aantal Liedboekliederen, het vieren van het Heilig Avondmaal met buitenkerkelijken in bijzondere gevallen (niet alleen in oorlogsomstandigheden), de samensprekingen met Christelijke Gereformeerde kerken en Nederlands Gereformeerde kerken - steeds weer gingen ook de verontruste afgevaardigden akkoord.' Ds. Van Gurp weet dus heel goed dat op belangrijke punten er juist grote overeenstemming was. Brengt dit hem alsnog tot de conclusie dat het nog wel meevalt met die pluralistische kerk? Nee. Het is weer niet goed. Nu worden de verontruste afgevaardigden ten tonele gebracht. Zij conformeren zich steeds meer met de ontwikkelingen in hun kerk. Dat merk je aan hun stemgedrag. De verontruste afgevaardigden, wie dat ook mogen zijn, ze worden hier opgevoerd als een smaldeel dat zich voegt naar de meerderheid. Ik heb niet gemerkt dat zo'n smaldeel, zo'n groepering in de vergaderzalen aanwezig is. Wel was er bij de ene broeder zorg over dit, en had de ander moeite met weer iets anders. Ieder die dat wilde, kon in een open en broederlijke sfeer vrijmoedig zijn zegje daarover doen. Maar als ik bijvoorbeeld tegen de rijksbijdrage voor de Theologische Universiteit stem, hoor ik dan tot 'dé verontrusten'? Ik ben 'dé verontrusten' niet tegengekomen op de synode. Wel probeerden we als totale vergadering zoveel mogelijk rekening te houden met gevoelens die er in de kerken leven. Dat kreeg bijvoorbeeld stem in de toespraken van de preses, die hij na belangrijke besluiten hield. We hebben in onze vergaderingen steeds die kerken voor ogen willen houden, en hopen en bidden dat de besluiten zegenrijk mogen werken.

Synodevergadering. Foto: P.G.B. de Vries

Vraag

We constateren dat ds. Van Gurp geen juiste voorlichting geeft aan de lezers van *Reformanda.* Dat doet ons verdriet. Dat er zo over ons geschreven wordt, door een broeder die tot voor kort met ons het heilig avondmaal vierde. De broeders en zusters van de 'nieuwe vrijgemaakten' hechten aan het vierde en het zevende gebod, maar er is toch ook nog zoiets als het negende gebod? Je vraagt je pijnlijk bezeerd af: Waarom toch? Vanuit die pijn sluit ik af met een vraag aan ds. Van Gurp. Wat wilt u bereiken met deze onjuiste beeldvorming? Wie is ermee gediend? Zijn onze uitgetreden broeders en zusters hiermee gediend? En bovenal: is de Heer van de kerk ermee gediend?

Over invloeden op het gereformeerd kerk-zijn in de 21e eeuw

Hoe gereformeerden uit koers raken (1)

Veel Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt sinds 1944/45) bevinden zich de laatste tijd in zwaar weer, in een crisis. Het kerklichaam verliest ledematen: ter rechterzijde aan de 'nieuwe vrijgemaakten', ter linkerzijde aan 'vrije baptisten' en 'evangelischen'; ook verdwijnen er leden via de achterdeur van ongeïnteresseerdheid en onverschilligheid. Deze gebeurtenissen laten ons niet onberoerd - al lijkt het soms bijna of we eraan gewend raken. Maar de rij van kerkverlaters is al lang genoeg, vinden we.
Kunnen we - als het zo doorgaat - nog wel *met overtuiging* spreken van de kerk als het lichaam van Christus ofwel als de gemeenschap der heiligen? En wat doen we dan als 'heiligen'? We kunnen toch niet alleen maar toekijken?
Vragen genoeg die onze zorg voor de toekomst van de kerk duidelijk uitspreken.

Wat hebben we te doen? Welke middelen moeten we gebruiken om een verdere terugloop in ledental tegen te gaan? Anders gezegd: wat is de taak van hen die wel blijven om hen die dreigen af te haken, bij de gemeenschap van de kerk te bewaren?

We kunnen niet met een paar goedkope oplossingen van licht pleisterwerk de scheuren onzichtbaar maken. Dat zijn lapmiddelen die niet echt helpen, die alleen maar de werkelijke stand van zaken camoufleren.

Intussen wil ik nadrukkelijk opmerken, dat ik de subjectieve oprechtheid van kerkverlaters niet wil betwijfelen - ze zullen er hun oprechte bedoelingen mee hebben. Maar tegelijk wil ik stellen dat subjectieve oprechtheid niet kan betekenen dat wij hen niet op hun daden en opvattingen mogen aanspreken. Subjectiviteit is geen persoonlijke beschermlaag waarmee je gevrijwaard bent van kritiek.

Overzicht en analyse van enkele algemene aspecten

Wij zijn gereformeerde christenen. Hoe rijk we daardoor zijn, hebben we misschien maar nauwelijks door. Maar wat hebben we in de historie van de afgelopen 500 jaar een rijkdom aan schatten van heldere geloofsinzichten ontvangen! U zou bijvoorbeeld iedere dag een paar bladzijden moeten lezen uit een werk van Calvijn of van Luther. Daarvoor hoeft u geen Frans of Duits te kennen. En u hoeft al helemaal niet te denken dat Luther en Calvijn alleen voor theologen schreven! Juist door hun werken te lezen zult u zoveel prachtige inzichten ontdekken - om God daarvoor diep dankbaar te zijn! En dan is er nog zoveel meer dat in de ruimte der kerk ligt opgestapeld!

Maar wat beleven we vandaag? We geven anderen (ook onszelf?) zomaar de indruk dat we er in de kerk tegenwoordig maar wat armzalig voorstaan. Tegenover hen die ons verlaten, lijkt het soms dat we niet goed weten wat we hun moeten zeggen. Is dat verlegenheid of onkunde?

Maar eerst wil ik nu proberen een analyse te geven van de situatie van schijnbare armoede die we nu als kerk beleven. Laat ik beginnen met enkele algemene aspecten:

a. We leven allen in een wereld waarin het niet goed past dat je laat merken in een onzichtbare God te geloven. God, die de wereld schiep en Zich twintig eeuwen geleden in Jezus van Nazaret aan de mensheid heeft laten kennen, maar van Wie we nu alles moeten geloven wat er in het boek dat Bijbel heet, over Hem geschreven staat. Dat er mensen zijn die bij deze God hun houvast zoeken - en dat ook nog vinden! - dat is voor een 21e-eeuwse mens die afgaat op de concrete dingen van de dag, eigenlijk niet te geloven. Wat is dat voor soort houvast? Heeft dat wel zin? Werkt dat wel wat uit?
Die vragen komen ook op ons af. En kunt u zich voorstellen dat u zelf misschien, en zeker de jongere generatie, heel gemakkelijk aan het twijfelen wordt gebracht? En al lijkt twijfel voor velen de weg naar de zekerheid, men raakt toch meestal verstrikt in een afschuwelijk warrig dradenspel. En al zou je op een gegeven ogenblik zekerheid krijgen, dan ligt die *niet buiten jezelf*, maar daarvan denk je dat je die *in jezelf* kunt vinden. Helaas is dat houvast niet groot: het is zo wankel als de tak waarop je zit, terwijl je bezig bent diezelfde tak door te zagen.
U denkt misschien: is dit wel zo'n nieuw probleem? Nee, natuurlijk niet. Je komt het ook tegen in de Bijbel, lees er maar eens een paar psalmen op na. Het geloof van de mensen in het Oude Testament kende ook zijn crises! Maar toch, er zit vandaag iets in onze cultuur dat je als heel stug kunt ervaren. Dit: die zekerheid die van jezelf is, is sinds de 17e eeuw *tot norm verheven* door de filosoof René Descartes (ook wel: Cartesius), die al denkend over de laatste zekerheid opeens ontdekte: Ik denk, dus ik ben! Dát denken van de menselijke persoonlijkheid werd het houvast voor de moderne mens. We zijn hen in de geschiedenis de rationalisten gaan noemen. Dat zijn

Rondblik **H. Veldman**

dus zij die het menselijk verstand, de rede (= ratio) als laatste zekerheid menen te hebben. Een sterke stroming, die zijn duizenden meesleurde! In de loop der jaren is dit principe zo nadrukkelijk in onze cultuur aanwezig gebleven, dat er nauwelijks meer een mens rondloopt die er niet door besmet is. Besmet? Ja zeker, want het is een virus dat geen halt heeft gehouden, en ook niet wil houden, voor het geloof in de betrouwbaarheid van het spreken van God. Alles wat in de Bijbel staat, wordt aan de kritische geest van de denkende mens onderworpen! En wat men niet met het verstand kan doorgronden, wordt misschien nog aangepast of - als dat niet meer lukt - met een paar logisch klinkende conclusies aan de kant gezet. Geloof? Je kunt er niets meer mee. Het is op zich eigenlijk niet meer acceptabel, want je levert toch niet je eigen denken in voor dingen die niet te bewijzen zijn?

b. Dit virus heeft zich intussen ook al weer gemuteerd. Zoals dat met virussen wel vaker gebeurt, veranderen ze iets van aard en intensiteit doordat ze tegen nieuwe weerstanden aanlopen. Voor ons verhaal is in ieder geval van belang dat men vandaag - ondanks alle hooggeroemde zekerheden - toch weer nieuwe twijfels hoort uitspreken. En de meest kernachtige is wel deze twijfelvraag: wie ben *jij* eigenlijk dat jij meent de zekerheid, de waarheid in je eigen persoonlijkheid te moeten zoeken? De vraag 'wie ben je eigenlijk' dringt je ertoe om nog sterker dan vroeger je persoonlijkheid te onderzoeken, na te trekken. En als je dat dan doet, raak je waarschijnlijk je eigen zekerheid wel kwijt. Door al die ontdekkingen in je eigen innerlijk - ziet dat er wel zo prachtig uit? Maar dat verlies van je innerlijke zekerheid kun je erg vinden of niet - je moet er maar mee leven dat je ook geen zekerheid in jezelf hoeft te zoeken! En erken dat dan ook maar: zekerheid is nergens te vinden. En dat is vandaag een nieuwe waarheid! *De zekere waarheid van het niet-zeker-weten!* In populaire zegswijzen klinkt het door: weet ik veel? Mensen zijn onzeker, van zichzelf, van de waarheid. Men heeft een fundamenteel gebrek aan vastheid van overtuiging.

c. U mag dus nooit zeggen '*de* waarheid' te kennen of te weten. Want zoiets bestaat niet. Men mag toch nooit '*de* waarheid' *claimen*? De waarheid, daar heeft ieder mens *iets* van! Je deelt er samen in! En dat te weten maakt jou nu heel bescheiden: ik deel *de* waarheid met alle andere mensen. Ik heb er zelf dus maar een klein stukje van te pakken. Een kerk die vandaag 'de waarheid' zegt te verkondigen, moet zelfs oppassen dat ze niet als een hoogmoedig instituut wordt gebrandmerkt. De waarheid is simpelweg in porties verdeeld, elke religie heeft er wat van: de islam net zo goed als het christendom, het boeddhisme en het hindoeïsme horen daar ook bij. Je mag nooit stellen dat jouw religie de enig ware is. En jouw kerk de enig ware kerk…! Dat is helemaal te gek voor woorden. Want zoiets kun je niet bewijzen. Daarmee discrimineer je trouwens alle andere kerken. We hebben allemaal een stukje van de waarheid.
Zo kunnen christenen door 'de publieke opinie' in een hoekje worden gedrukt met hun zonderlinge waarheidsopvatting. Wel, deze gedachtegang wordt u vandaag aangereikt als een denkuiting van het *postmodernisme.*

d. We hebben nu nog één aspect van het moderne levensgevoel onder de loep te nemen. En dat punt lijkt met de nu net besproken zaken niets te maken te hebben. Ik doel op de enorme aantrekkingskracht van *het gevoel, de emotie.* Dat is op het eerste gezicht dus totaal iets anders dan de nadruk op de macht van het verstand, het rationalisme (in al zijn schakeringen). Maar toch is het oppassen geblazen: het ligt er maar aan welke kant je op kijkt. De macht van de emotie lijkt voor velen haast nog sterker dan die van het verstand, de ratio. En waarom? Omdat in de emotie, in het gevoel, ieders persoonlijke voorkeur meespeelt. Men zegt: ik voel dat nu eenmaal zo, en: ik beleef dat graag zo. Of men stelt: ik heb daar geen goed gevoel over. En: ik beleef dat toch anders. En dan wordt dat gezegd in het raam van de mening: *over gevoel valt niet te twisten.* En hoe komt dat? Men heeft het gevoel als 'domein in de menselijke ziel' omgeven met een hoog hekwerk vol met schrikdraad: dat domein is echt helemaal van jezelf. Daarvan mag niemand zeggen dat het niet echt is, of niet authentiek. Daar heb je als buitenstaander - zelfs al ben je ambtsdrager - eenvoudig buiten te blijven.

Welnu, in déze leefwereld staat de kerk, staat u als gelovige. U ontkomt er niet aan om soms ook zo te denken, te redeneren, je gevoel te uiten. Dat is nu eenmaal eigen aan deze tijd; deze cultuur is als een deken (met of zonder gaten) die jou inpakt en die je doet wegdromen in de ijle, hogere sferen van wat men noemt een buitenaards geluk. Maar het is wel oppassen geblazen!

Kort samengevat zijn dit de algemene kenmerken van de (post)moderne leefcultuur:

> *De individuele persoonlijkheid kan met een enorme nadruk op òf het verstand òf het gevoel een onoverwinbaar lijkende barrière van subjectiviteit opwerpen voor elk signaal van buitenaf, dus ook voor de boodschap van God (in de Bijbel).*
> *Let er wel op dat de mens zelf die barrière opwerpt. Hij kiest daarvoor. Hij wil zich achter die geluidswal veilig voelen, zich lekker voelen. Hij wil niet gestoord worden. Hij creëert zichzelf een bijna ondoordringbaar domein van zijn persoonlijke vrijheid en zijn individualistische zelfgenoegzaamheid. Genieten staat centraal (= hedonisme). En daarbij is voor hem de waarheid een relatieve zaak, en eigenlijk ook niet eens meer zo relevant, want: wat is waarheid? Hij weet het niet. Hij hoeft het toch ook niet te weten?*

Als u mij nu vraagt of de hele cultuur, ook de kerkelijke cultuur met deze virussen besmet is, dan moeten we nuchter antwoorden: gelukkig niet. Er zijn - Goddank! - nog vele gezond-bijbels denkende gelovigen. Die bewaren de nodige afstand, die kennen en erkennen de *antithese* tussen goed en kwaad, de tegenstelling tussen Gods werk en duivelswerk. Maar toch hebben we van deze cultuur wel allemaal een of meer tikken meegekregen. En sommige van deze cultuuruitingen zijn soms zo trendy, dat je bijna in zo'n stroom wordt meegezogen als in een tsunami.

En daarom zou ik anno 2005 willen vragen: als u zich de beelden van de vloedgolven in Zuidoost-Azië voor de geest haalt, zou u dan geen doodsangsten uitstaan als de tsunami's met hun verwoestende krachten op kerk en godsdienst aanstormen, en ons overspoelen, misschien zelfs wegspoelen? Het moet ons toch bereid maken om meer *weer-*

stand te bieden aan de moderne cultuur waar we met onze kinderen middenin leven. En waarin we onze kinderen trachten op te voeden!

Analyse van de specifieke aspecten

We zullen vervolgens de *specifieke oorzaken* trachten op te sporen van de motieven van die vertrekkende leden van de kerk, die kiezen voor de samenkomsten van een vrij-baptistisch type. Wat beweegt hun? Laten we hiervoor twee gedachtelijnen in gedachten houden: 1. Wat is er zo aantrekkelijk, zo boeiend aan de gemeenten van de vrije baptisten (en verwante evangelische groepen)? 2. Welke kritiek hebben deze mensen op de gereformeerde kerk?

Daarbij wil ik direct maar zeggen dat de schijnbare pluspunten van de vrije baptisten niet automatisch gezien moeten worden als de minpunten van onze gereformeerde kerk. Dat is te kort door de bocht geredeneerd - al zijn er mensen die wel zo denken. Men praat zich al te gauw een minderwaardigheidscomplex aan en denkt dat de kerk hier o zo veel te kort komt.

Wat wij willen, is dit: we gaan de eigen-aardigheden, de identiteit van de vrije baptisten en de evangelischen op zichzelf bezien. Misschien heeft hun identiteit voor gereformeerden wel iets te zeggen en wijst dat op een mogelijk tekort in onze kerkcultuur. Maar dat komt pas daarna aan de orde.

De kerk aantrekkelijk maken?

Gaan we het woord 'aantrekkelijk' eens goed bekijken, dan denk ik: wat is dat eigenlijk voor een merkwaardige term? Hoort die wel thuis in de kerk van Christus? Moeten we er echt op uit zijn een 'aantrekkelijke' kerk te zijn (of te worden), een 'aanstekelijke' kerk? Die vraag durf ik niet zomaar met 'ja' te beantwoorden. Want ik kom dat woord niet zo prominent in de Bijbel tegen! Voor je medemens een aantrekkelijke gemeente zijn…? Ja, dat lijkt wel goed. Het klinkt zelfs wervend…

Maar waar vinden we de opdracht dat de kerk van Christus zich 'aantrekkelijk' moet opstellen? De nadruk die sommigen daarop leggen, komt mij

nogal apocrief voor. Ik lees wel over 'licht-zijn' en over een 'zout-functie' van de kerk. Maar of je daarmee altijd 'aantrekkelijk' bent, is nog maar de vraag.

Er is één basisgegeven in de Bijbel dat wel in die richting wijst: de kerk is de bruid van Christus. Voor Hem mag ze er stralend en rein uitzien! Hij begeert haar ook niet anders. Voor Hém moet de kerk aantrekkelijk zijn. Maar wanneer en hoe is dat ooit het geval? Daarvan zal de kerk tijdens haar aardse bestaan nauwelijks enig blijk geven. Zo lang ze in deze historische bedeling vertoeft, zal de kerk een aangevochten gemeente zijn, aangevochten door de kwade krachten van eigen vleselijke en wereldse verlangens, die worden opgeroepen door de vader der leugens, de duivel. Die bruid ziet er soms niet uit! Die moet nog helemaal gewassen worden in Christus' bloed, en gerechtvaardigd worden en leren leven uit de heiliging door de Geest. En pas als ze de volmaaktheid bereikt heeft, zal ze stralend zijn en het witte kleed van de overwinning mogen dragen.

Dit is intussen geen domper op de vreugde van het tegenwoordige christenzijn! Het is juist het prachtige perspectief van Christus' volkomen verlossing, dat de kerk en haar gelovigen overeind houdt. En van die schitterende toekomst mag de kerk in al de eeuwen van haar bestaan getuigen en ook een levend bewijs vormen. Maar aantrekkelijk? Aanstekelijk? Nee, dat is ze vaak niet en zal ze ook nooit worden in de ogen van de wereld. Natuurlijk kan de kerk, kunnen de kerkleden opvallen door in het oog lopende activiteiten. En dat daardoor mensen tot andere gedachten komen, is heel wel mogelijk. Maar het eerste en voornaamste is Gods Geest die ingrijpt in het leven van een zondaar en hem tot bekering brengt - en God kan daarvoor de kerk, de leden ervan, gebruiken. Zeker!

Maar de kerk is niet aantrekkelijk. Want wat is haar boodschap? Deze, dat de wereld in zichzelf *voor eeuwig verloren* is. Dat de mensheid alleen maar buiten zichzelf, in Jezus Christus al haar heil en zaligheid heeft te zoeken en ook te vinden! Dat is in wezen een boodschap waar een mens zijn leven lang mee moet leren worstelen. Dat vereist zelfvernedering, dat vraagt ootmoed. Maar dat heeft de natuurlijke mens niet in zich. Alleen al het idee dat je jezelf niet kunt redden of behouden, dat is toch compleet in strijd met de gedachte aan zelfredzaamheid? Het evangelie is niet aantrekkelijk voor de natuurlijke mens.

Er is nog een bezwaarlijk punt om te spreken van de aantrekkelijke kerk. Dit begrip past in de wereld van de commercie, de reclame. De kerk hoort niet in die sferen thuis. Zij is van een geheel andere orde. Van een hemelse orde. Aan haar aardse verschijningsvorm kan - naar de mens gesproken - heel veel mankeren. Maar als ze waarlijk kerk is, deert dat haar niet - want ze is verbonden met haar Hoofd Christus, die in de hemel is. Dan kan de kerk er zelfs gehavend uitzien, niet eens in een schitterend kerkgebouw vergaderen, maar in een boerenschuur; niet met een perfecte liturgie die alles heeft wat maar aantrekkelijk is, maar in een simpele setting waarin toch alle ruimte is voor de aanbidding van de levende God.

De kerk is geen voorwerp voor de mallemolen van de reclamewereld! Om alles steeds leuker te maken; opleuken noemt men dat soms… Want er zijn of komen genoeg momenten dat ze er wat minder aantrekkelijk uitziet, en dan wordt het product niet meer verkocht. En wie komt er dan nog op af?

Het monopolie van wat ons innerlijk raakt

Waar wij vandaag veel van te duchten hebben, is de trend om in de afweging van heel veel zaken - ook van geloofszaken - ons te laten leiden door wat ons innerlijk raakt. Voor een aantal mensen is dat het verstand, dat bij hen een *monopoliepositie* inneemt. Voor anderen is dat het gevoel dat alles beslist. En bij beiden is het *de wil* die zegt dat je dat beleven moet. En daardoor is dat monopolie zó machtig dat het alle andere krachten naar zijn hand zet!

Het betekent ook dat de Bijbel in dat domein geen enkele autonome zeggenschap heeft. Want de mens zelf is autonoom; letterlijk: hij is zichzelf tot wet! Ons menselijk streven (hoe ook gedomineerd door verstand of gevoel) belemmert van nature de doorwerking van Gods Geest. En de capitulatie van onze wil, van ons verstand en van ons gevoel voor de majesteit van Gods Geest, is de eerste voorwaarde om echt christen te zijn, ook om echt kerk te zijn. Voor de wereld is een dergelijke capitulatie uiteraard geen optie. Wat heb je nog aan gecapituleerde lieden? Die hebben hun vrije wil verloren. Die hebben alleen nog maar een 'knechtelijke wil'. Had Maarten Luther het daar al niet over? Jazeker, hij had weet van een wil die alleen gehoorzaam is aan de Hoogste Koning. En dat was hem genoeg!

Plaatselijke relatie met de Christelijke Gereformeerde Kerk

Het is een Godsgeschenk als je als samensprekende kerken na vele jaren een grote mate van toenadering en hecht samenleven mag bereiken. In Assen is dat de laatste tijd zo tussen de vijf plaatselijke Gereformeerde Kerken (GKv's) en de (ene) Christelijke Gereformeerde Kerk (CGK). De eerste keer dat er kanselruil plaatsvond, zondag 8 mei 2005, was een mijlpaal. Ik heb het als een bijzonder voorrecht beleefd om toen op de christelijke gereformeerde kansel te staan. Er is lang en veel gewerkt en gebeden voor het proces om als verschillende kerken nauwer samen te leven. Het is goed om in deze rubriek een mooi stukje recente lokale kerkgeschiedenis weer te geven met daarbij opmerkingen die ook voor andere plaatsen van waarde kunnen zijn.

De Voorhof (GKv) in Assen

Erkenning

Direct na de Vrijmaking van 1944 zijn samensprekingen opgestart om de eenheid te zoeken. In de decennia daarna stagneerden deze gesprekken nogal eens. In de jaren negentig werd de draad van de samensprekingen weer constructief opgepakt en kwam er een stijgende lijn in begrip en waardering voor elkaar. Eind jaren negentig hield de samensprekingscommissie, waarin vertegenwoordigers van de kerkenraden zitten, besprekingen na door predikanten gehouden inleidingen over het belijden inzake de kerk, de toe-eigening van het heil en de omgang met de Schrift. Deze thema's werden tegen het licht gehouden in relatie tot actuele ontwikkelingen en publicaties in beide kerkverbanden. De herkenning was groot, de accentverschillen werden steeds kleiner. Het mocht ertoe leiden dat in 2000, nadat eerst elke kerkenraad zijn gemeente hierover had geraadpleegd, op een gezamenlijke vergadering van alle gemeenten de erkenning van elkaar als kerken van Jezus Christus werd uitgesproken en vastgelegd in een schriftelijke verklaring, met daarin de belofte om als kerken nader kennis met elkaar te gaan maken.

Gemeentebreed

P. Groen

De gemeenten leren elkaar kennen

De getalsverhoudingen zijn in dit oecumenische proces in de Drentse hoofdstad erg ongelijk. De CGK heeft zo'n driehonderd leden, is een streekkerk met heel wat adressen in omliggende dorpen en heeft één predikantsplaats. De inmiddels ongeveer 3800 zielen tellende gereformeerde populatie woont vrijwel in haar geheel in Assen en is verdeeld over vijf verschillende gemeenten, die samen opgeteld acht predikantsplaatsen hebben. Er is wel eens gesproken over de olifant en de muis… Maar we houden daar nuchter rekening mee door bijvoorbeeld de vertegenwoordiging van de CGK in de gezamenlijke samensprekingscommissie relatief beduidend groter te laten zijn (zes personen) dan die van elk van de GKv's (twee mensen per kerk en niet meer dan één gereformeerde predikant op zo'n vergadering). Er worden drie samensprekingen per jaar gehouden.

Er is een gezamenlijke taakgroep die activiteiten regelt waarin de gemeenten elkaar kunnen ontmoeten. Om wat opvallende punten daaruit te noemen:

- Twee keer per jaar is er een sprekersavond, waar een optreden wordt meegemaakt van beurtelings een christelijke gereformeerde of gereformeerde spreker. Al heel wat hoogleraren van de universiteiten in Apeldoorn en Kampen hebben hun medewerking verleend. Ook was er in 2002 een duo-presentatie van een gereformeerde en een christelijke gereformeerde predikant uit Hilversum, die ons in geuren en kleuren vertelden over het samen optrekken van hun kerken daar.
- In 2001 draaide in de GKv Assen-Noord het project 'in één jaar de Bijbel door'. Volgens een vast rooster lazen veel gemeenteleden de Bijbel in een jaar door en kwamen daarvoor één keer per maand bij elkaar om leeservaringen uit te wisselen. Sommige leden van de CGK deden aan dit project mee.
- Er is geregeld een vergadering van twee bijbelstudieverenigingen samen uit enerzijds de CGK en anderzijds één van de GKv's.
- In de aanloop naar het besluit tot kanselruil werd er een prekenavond gehouden, waarop de christelijke gereformeerde predikant en de gereformeerde predikant elk een preek hielden. Daarna werd er met behulp van een panel een gezamenlijke preekbespreking gehouden in de vergadering. Ondanks het feit dat men die avond maar liefst twee preken mocht beluisteren (of juist daardoor?), was de opkomst op die vergadering trouwens niet groot. Toch was het een fijne en heel zinvolle avond, waar een grote positieve overeenstemming tussen de aanwezigen was over preken in het algemeen en de toen beluisterde preken in het bijzonder.
- Bij visites 's avonds op avondmaalszondagen is in sommige ambtsdragerswijken wel eens een ontmoeting van broeders en zusters uit de beide kerken.

De gereformeerde scholen hebben (door het hele land heen) besloten om christelijke gereformeerden dezelfde rechten als gereformeerden te geven in de aanstelling voor functies en in de schoolverenigingen, besturen en commissies. Ook dat werkt weer positief in het onderlinge contact. Het is tevens een extra motief om christelijke gereformeerde ouders te stimuleren hun kinderen gereformeerd onderwijs te laten volgen. Het is ook goed om een christelijke gereformeerde kerkenraad daarbij te betrekken.

De Nederlands Gereformeerde Kerk

Sinds 1970 is er in Assen ook een Nederlands Gereformeerde Kerk (NGK). Die kerk begon met een kleine omvang. Al snel was er goed contact met de plaatselijke CGK. In latere jaren hebben ze ook een tijdlang gekerkt in het gebouw van de CGK. Al in 1971 ontstond er kanselruil tussen de NGK en de CGK. Het laat zich goed indenken dat die ruil steeds weer een punt van discussie was in de samensprekingen van de CGK met de GKv. Temeer als je kijkt naar ontwikkelingen in de Asser NGK, waar al geruime tijd vrouwelijke ouderlingen en diakenen zijn. Hierbij moet worden opgemerkt dat het besluit om vrouwen tot het ouderlingenambt toe te laten, genomen is nadat al heel wat jaren eerder de kanselruil was begonnen, zonder dat betreffende deze toelating tot het ambt enig overleg met de CGK geweest is, die in dezen voor een voldongen feit gesteld werd.

Tijdens het seizoen 1998-1999 heeft de samensprekingscommissie van de GKv/CGK de NGK benaderd met het verzoek om aan de samensprekingen deel te nemen. Maar deze wilde dat niet, omdat de NGK het ervan zag komen dat haar verworven vrijheid van handelen op die manier ter discussie zou worden gesteld.

In het traject naar het besluit tot kanselruil van de GKv/CGK is de verhouding CGK/NGK nadrukkelijk aan de orde geweest. Van gereformeerde zijde kwamen kritische vragen waarom de CGK de kanselruil met de NGK nog voort wilde zetten. Ten slotte hebben de GKv's in Assen begrip kunnen opbrengen voor het continueren van die kanselruil door de CGK en dat in hun verantwoordelijkheid gelaten, omdat:

- díe situatie van nauwer samenleven niet expliciet gericht is op iets als eenwording. Dat doel wordt daar niet genoemd;
- de ruil maar ongeveer twee à drie keer per jaar plaatsvindt en daar voorlopig ook toe beperkt zal blijven. Dat aantal is ook het door de deputaten van de generale synode van de CGK geadviseerde minimum;
- de CGK hiertoe formele afspraken met de NGK gemaakt heeft, waarbij het niet ethisch is om die abrupt eenzijdig ongedaan te maken. Het contact met de kerkenraad van de NGK biedt de CGK middels samensprekingen ook de kans om de NGK te bevragen op de koers die ze vaart. Daar kan een goede werking van uitgaan. De NGK wilde niet meedoen met de gezamenlijke samensprekingen van de CGK/GKv. Nu heeft de CGK zo zelf nog wel de mogelijkheid om hier langs officiële kanalen iets uit te dragen en te bespreken.

Nauwer samenleven

Enige tijd geleden hebben de betrokken classes van zowel de Asser GKv's als de CGK groen licht gegeven voor het nauwer samenleven als kerken. In de praktijk mag dat inhouden: kanselruil (elkaars predikanten op de eigen kansel toelaten), gezamenlijke kerkdiensten en gezamenlijke avondmaalsviering. De classes gaven die toestemming op verzoek van de desbetreffende kerkenraden, nadat deze eerst hun gemeenten erover hadden geraadpleegd. Die gemeenten hadden er elk in ruime meerderheid positief op gereageerd. Inmiddels is de

kanselruil daadwerkelijk begonnen. We zijn de Heer er dankbaar voor! Voor de gemeenten wordt hierdoor het contact-over-de-kerkmuren-heen nu veel meer reëel en zichtbaar. Samen kerkdiensten houden en avondmaal vieren zijn weer volgende fasen. Zo ver zijn we eerst nog even niet.

Ten slotte nog een paar punten.

- Binnen Assen vanuit de CGK lid worden van de GKv of andersom is alleen mogelijk, als daarvoor door de kerkenraden toestemming wordt gegeven na een driehoeksgesprek van het betrokken gemeentelid tegelijk met een ambtsdrager van zowel de ene als de andere betrokken kerk. Dit behoort - eventueel met een aangepaste procedure - ook zo te gaan als het een Christelijke Gereformeerde of Gereformeerde Kerk elders betreft. De GS van Zuidhorn 2002/03 heeft immers door haar positieve houding tegenover het *federatieve groeimodel* al duidelijk gemaakt, dat we geen leden van elkaar moeten toelaten zonder wederzijds goedvinden (*Acta Zuidhorn* art. 125 besluit 3. De GS van Amersfoort heeft dit op 24 juni 2005 een plaats gegeven in het kader voor plaatselijk contact en samenwerking).
- Het is toegestaan om als gast het avondmaal bij de 'andere' kerk (CGK resp. GKv) mee te vieren. Wel als regel graag na overleggen van een 'avondmaalsbriefje'.
- Er mag in principe een trouwdienst gehouden worden om het huwelijk kerkelijk te bevestigen van bijvoorbeeld een 'CGK bruid' met een 'GKv bruidegom'. De kerkenraden werken hieraan mee door dat net als anders af te laten kondigen als een aangevraagde huwelijksbevestiging. Het spreekt vanzelf dat van het bruidspaar verwacht wordt om wel als leden van één kerk verder te gaan.

De Bethelkerk (CGK) in Assen

In het spoor van het Oude Testament

Twee mannenbroeders hebben elkaar gevonden in het leiden van een bijbelcursus. Ze wonen of werken in Hardenberg, 's zondags staan ze geregeld op de kansel, 's zaterdags hebben ze op gezette tijden een rubriek in het *Nederlands Dagblad*. Maar als ze samen zijn, dan geven ze een regionale cursus in het lezen van het Oude Testament, en dat gebeurt dan in Rotterdam of Zwolle. Het zijn twee bekende Nederlanders in de kring van de Gereformeerde Kerken, namelijk prof. dr Jochem Douma en ds. Adrian H. Verbree. De cursus cirkelt rond de boekjes van prof. Douma, die ik hieronder wil bespreken. Ik richt me nu eerst op die boekjes en kom aan het slot nog even terug op de begeleidende cursus.

Oude Testament en ethiek

Sinds 2004 verschijnt er een serie boekjes over het Oude Testament van de hand van prof. dr. J. Douma, emeritus hoogleraar in de Ethiek aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg). Het eerste deeltje gaat over Genesis, het tweede heet *Van Egypte tot Kanaän* en behandelt de boeken Exodus t/m Deuteronomium, en het derde bespreekt de boeken Jozua, Rechters en Ruth en de koningen Saul, David en Salomo (*Van Jozua tot Salomo*). Intussen is onlangs ook al een vierde deeltje verschenen onder de titel *Scheuring, ballingschap en herstel*, maar dat verscheen nog maar zo kort geleden dat ik het verder niet in deze recensie kon betrekken. Ik heb begrepen dat er voor het lopende seizoen nog twee boekjes op de rol staan: één over Job en de Psalmen, en één over Spreuken, Prediker en Hooglied. Ik neem aan dat er dan tot slot nog wel één of twee boekjes over de grote en kleine profeten zullen volgen. En wel-

Boek van de maand

Joh. de Wolf

licht komt daarna bij leven en welzijn van de schrijver het Nieuwe Testament aan de beurt.

Hoe kwam deze reeks ineens te verschijnen? Het is goed, denk ik, om dat even toe te lichten. Professor Douma was voor de uitgave van een *Handboek Christelijke Ethiek* bezig gegaan met het deelonderwerp 'Bijbel en ethiek'. Maar dit onderwerp bracht zoveel werk met zich mee, dat hij het *Handboek* voorlopig liet voor wat het was om zich uitgebreid te bezinnen op de relatie tussen ethiek en de Bijbel, en daar een aparte serie over te schrijven. Hij wilde dit onderwerp zo opzetten, dat hij de Bijbel doorloopt van Genesis tot Openbaring, om zich dan per bijbelgedeelte af te vragen wat de tekst ons vandaag te bieden heeft in ethisch opzicht. Zo begon hij gewoon bij het boek Genesis. Hij hield daarbij telkens de vraag voor ogen: wat betekent dit boek nu voor ons als wij in het spoor van de Bijbel willen gaan? Vandaar ook de ondertitel bij alle deeltjes: *Gaan in het spoor van het Oude Testament.*

Grote lijnen en kleine lettertjes

Wat behandelt de schrijver dan precies en hoe zijn de verschillende boekjes opgezet? Daar wil ik nu eerst iets van zeggen. Douma ordent de bijbelstof zorgvuldig, hij concentreert zich op de hoofdzaken, en op het verband van de geschiedenissen en de wetgeving met ons hedendaagse handelen, en heeft daarbij ook oog voor de hoofdlijnen van de Godsopenbaring en de heilshistorie. Tegelijk gunt hij zichzelf ook de ruimte om soms op exegetische (detail)kwesties in te gaan, of in een kleiner lettertype verantwoording te doen van wat hij in de hoofdtekst had geschreven. In die excursen wordt op heikele punten nader ingegaan, worden andere meningen besproken en gebruikte literatuur aangehaald. Overigens is de hoofdtekst goed te volgen, ook als iemand de kleine lettertjes ongelezen laat. Maar juist nieuwsgierige lezers zullen die tussenstukjes niet overslaan. Douma wil het Oude Testament christocentrisch blijven lezen, ook als hij vooral een ethische interesse heeft. Daarom sluit hij elk hoofdstuk af met een paragraaf 'Op weg naar het Nieuwe Testament'. Na die paragraaf volgt ook telkens nog een samenvatting van het hoofdstuk in een aantal conclusies en een lijst van geciteerde literatuur.

Als we naar die literatuuropgaven kijken, valt op dat vaak recente uitgaven op het gebied van het Oude Testament zijn gebruikt. Dat is alvast zeer te waarderen in een 74-jarige emeritus hoogleraar, die niet dat Testament maar Ethiek als zijn specialiteit had. In veel van de intermezzo's in zijn boeken legt hij dan ook rekenschap af van recente studie. Als voorbeeld noem ik wat hij schrijft op p. 73 van het eerste boekje over de 'zegen van Abraham', als hij de mogelijkheid aangeeft dat volgens een nieuwere visie de tekst van Genesis 12:3b ook zo vertaald kan worden: 'Bij alle volken op aarde wenst men elkaar toe zo gezegend te worden als jij' (dat is Abram, JdW). Deze vertaling heeft kennelijk niet de voorkeur van Douma, maar de aandacht ervoor bewijst zijn brede belezenheid en oriëntatie.

Frisse kijk op bekende stof

Ik moet zeggen dat ik nogal enthousiast ben over deze boekjes. Het is boeiend als heel de bijbelstof, vooral uit ethische interesse, de revue passeert. Vaak richten we ons met bijbelstudie langere tijd op één boek, met het gevaar dat we ons erop kunnen blindstaren. Een voordeel van deze nieuwe aanpak is, dat je zicht houdt op de grote lijnen en de onderlinge verbanden. Douma stimuleert ook om de Bijbel zelf weer eens na te slaan bij geschiedenissen die heel bekend zijn, maar waar hij toch weer nieuw licht op laat vallen.

De aanpak in deze boekjes komt niet regelrecht tegemoet aan die mensen die bij bijbelstudie zo gauw mogelijk bij de toepassing willen zijn. In de toelichting bij de bijbehorende cursus op de website www.gaaninhetspoorvandebijbel.nl benadrukt de schrijver het belang van parate kennis voor het geloofsleven. Dat is mij uit het hart gegrepen. De bijbelkennis en het bijbelgebruik zijn vandaag vaak zo fragmentarisch. Maar je kunt pas werkelijk groeien in je geloof, als je je richt op heel Gods Woord (dus ook het Oude Testament) en als je je best doet om je de inhoud steeds meer eigen te maken. Douma kan daar goed bij helpen, en de toepassing, vooral in ethisch opzicht, wordt ook echt niet vergeten.

Als je de boekjes doorbladert, denk je in eerste instantie: dit is allemaal simpele kost over bekende stof. Maar dat is een vergissing. Dat merk je als je echt gaat lezen. De hooggeleerde schrijver kent de discussies, ook op het gebied van de exegese van het Oude Testament. Deze boekenserie is een rijpe vrucht van

een leven lang de Bijbel lezen en onderzoeken, en vele discussies ook in gereformeerde kring zijn er, soms bijna tussen de regels door, in verwerkt. Ik noem even een voorbeeldje. Douma vraagt zich op p. 36 van de studie over Genesis af, of het uitstel van de dood voor Adam en Eva en hun nakomelingen na de zondeval alleen maar *genade* van Gods kant betekende. In onze naïviteit zouden we daar gauw en graag 'ja' op zeggen. Maar Douma haalt dan de mening van K. Schilder aan, die er aandacht voor vroeg dat het uitstel ook de weg baande voor het oordeel. En dan verwijst Douma naar de hele discussie over 'algemene genade' waar hij zijn proefschrift over schreef. Waarmee maar gezegd wil zijn, dat Douma echt naar de diepte van Gods openbaring door wil graven. Dat kunnen we tegenwoordig met allerlei oppervlakkige schriftuitleg wel gebruiken.

Intussen blijven de boekjes in al hun diepgang heel leesbaar. De schrijver verstaat ook nu weer de kunst om helder, beknopt en bevattelijk te schrijven. Hij is er een meester in om de bijbelstof, of discussies daarover, bondig en trefzeker samen te vatten.

Vragen en antwoorden

Het is logisch dat je als lezer af en toe een vraag hebt, als er zoveel bijbelstof en bespreking daarvan passeert. Gelukkig kon ik vaak een uitroepteken in de marge zetten, maar soms ook een vraagteken. Ik wil daar niet veel over zeggen, want het zal vaak kruimelkritiek zijn op detailpunten. Maar als illustratie noem ik toch even een enkel punt. Allereerst Genesis 4. Waarom sloeg God acht op het offer van Abel en niet op dat van Kaïn? Een oude, bekende vraag, tot in kinderbijbels toe. Douma denkt met G. von Rad, dat hier de verkiezing van God achter zit. Dat zou dus betekenen dat er met Kaïns offer op zich niks mis was, maar dat zijn zonde pas naar voren kwam toen hij jaloers werd op Abel. Maar hoe zit het dan met Hebreeën 11:4, waar we lezen dat Abel een 'beter offer' bracht dan Kaïn? Dan denk je toch dat Kaïns instelling al bij voorbaat niet juist was?

Vervolgens 1 Samuël 8. In het derde deel van de serie schrijft Douma over de vraag van het volk, geadresseerd aan Samuël, om een koning te mogen ontvangen. In dat verband schrijft hij m.i. nogal negatief over Samuël, van wie de zonen niet in zijn voetspoor gingen. Hij vergelijkt hem in de houding naar zijn zonen zelfs met Eli. Ik geloof niet dat de bijbeltekst daar aanleiding toe geeft. Anders dan bij Eli komt de Bijbel zelf ook niet met verwijten naar Samuël. Ik zou daarom liever met iemand als S.G. de Graaf de integriteit van Samuël handhaven, ook gezien de profetische manier waarop hij op de vraag van het volk reageert.

Geen vraagpunt maar meer een aandachtspunt is datgene wat over de instelling van de sabbat gezegd wordt in het tweede deeltje bij de bespreking van de tien geboden. In de hedendaagse discussies over de sabbat en de zondag komt die zaak nogal eens aan de orde. Douma sluit zich nog uitdrukkelijker dan vroeger aan bij een suggestie van J.P. Lettinga destijds (in diens filologische noties bij Douma's behandeling van de tien geboden in de reeks 'Ethische bezinning'). Hij zegt nu namelijk (op p. 80 van het tweede deeltje), dat de geschiedenis van het manna (Ex. 16) sterk de indruk wekt dat de sabbat toen werd ingesteld. Een tekst als Nehemia 9:14 kan daar inderdaad een aanwijzing voor zijn. En ook al was de weekindeling (met de sabbat) tevoren misschien wel bekend, in het 'diensthuis' van Egypte zal er niet de mogelijkheid geweest zijn om een eigen kalender te volgen. Slavenarbeid paste natuurlijk niet bij eigen vrije dagen. Daarom moest Gods volk na de uittocht, toen het vrij was van Egypte, opnieuw of voor het eerst wennen aan het ritme van zes werkdagen + één sabbat.

In dit verband wil ik nog wijzen op pagina 17 van *Van Egypte naar Kanaän*, waar het over de bevrijding uit Egypte gaat. Douma legt er hier heel sterk de nadruk op, dat de uittocht niet het resultaat was van een revolutionaire opstand van Israël, zoals in bevrijdingstheologieën al vaak is beweerd. Israël is niet weggevlucht, maar door Farao weggejaagd. De definitieve breuk tussen Egypte en Gods volk was helemaal aan de koning van Egypte te wijten. Het is totaal ongepast om op Exodus een beroep te doen voor welke revolutiegedachte ook.

Vragen rond Genesis 1-3

Ik heb meer dan detailkritiek als het gaat om datgene wat Douma in het eerste hoofdstuk van *Genesis* zegt over enkele zaken rond de schepping. Ik noem een paar voorbeelden. Kunnen we al bij Gods scheppingswerk spreken van zijn goedheid en liefde (p. 15-16)? Waren er in de paradijsperiode al wilde, dus voor de volmaakte mens gevaarlijke dieren (p. 21-23)? Was de dood er al vóór de zondeval? Moeten we Genesis 1 vooral zien als het *getuigenis* van een geïnspireerd schrijver (p. 41-42)? Past de kaderopvatting van Genesis 1 binnen het raam van wat we over de Schrift geloven en belijden (p. 42-43)? Kan de astronomie bewijzen dat de zon er was vóór de wording van de aarde (p. 46)? Het antwoord dat Douma op deze en meerdere vragen rond schepping en zondeval geeft, heeft ook elders in de pers al kritische reacties opgeroepen. Het is goed om hier nog wat dieper op in te gaan. Maar het zou te veel ruimte vergen om dat nog in de huidige boekbespreking te doen. Met de redactie is daarom afgesproken om deze zaken een volgende keer in een apart artikel aan de orde te stellen. Dat hebt u dus nog tegoed.

Cursus en lessen

Aan het slot kom ik nog even terug op de begeleidende cursus. Ook in dit seizoen 2005-2006 worden in Rotterdam en Zwolle weer avonden belegd rond de verschenen boekjes uit deze serie. Zoals gezegd is de schrijver zelf daarbij betrokken en wordt hij geassisteerd door ds. A.H. Verbree. Van tevoren worden er op de website (www.gaaninhetspoorvandebijbel.nl) lessen geplaatst, waarin op bepaalde onderwerpen uit de boekjes nader wordt ingegaan. Op de lesavonden zijn Douma en Verbree zelf het meest aan het woord voor verdere toelichting en uitwerking, maar er is ook ruimte voor bespreking en discussie. Er worden steeds twee avonden aan één deeltje gewijd. Op de website verschijnen ook schriftoverdenkingen van Douma, en verder is daar ook de mogelijkheid om op de cursussen of boekjes te reageren. Ook las ik op de website een aanbeveling op het boekje *Genesis* van de hoogleraren G. Kwakkel en H.G.L. Peels.

Wat die cursussen betreft, het is natuurlijk toe te juichen dat broeders en zusters graag willen groeien in geloofskennis en daarom in behoorlijke getale op die avonden af komen. Toch zie ik er ook twee schaduwkanten aan. Dit zijn avonden die voor een bepaalde regio gehouden worden en mensen uit een

wijde omgeving van Rotterdam en Zwolle trekken. Maar is het normaliter niet het mooiste als je bijbelstudie doet binnen je eigen gemeente, en soms zelfs in je eigen wijk? Is er nu niet het gevaar dat zulke cursussen concurrerend gaan werken, en dat mensen liever het krentenbrood halen op een andere plaats dan het gewone brood nuttigen van de eigen bijbelstudievereniging in de plaatselijke gemeente?

Een andere schaduwkant noemde ik juist al met zoveel woorden: je kunt je makkelijk laten aantrekken en bezielen door de naamsbekendheid en het persoonlijke charisma van deze twee sprekers. Maar daarmee worden de cursussen wel erg persoonsgebonden, zonder dat de sprekers/schrijvers dat zullen willen of bedoelen. Maar cursussen die zo aan twee personen gebonden zijn, zijn natuurlijk wel erg kwetsbaar. Is er wel een vervanger als iemand van hen ineens ziek wordt bijvoorbeeld? Een goede cursus moet uiteindelijk niet aan twee namen vast blijven zitten. Daarom zou het mooi zijn als deze boekjes, met de lessen, op den duur ook gewoon gemeentebreed behandeld kunnen worden, zonder bijzijn van deze sprekers.

De drie boekjes die ik hierboven besproken heb, zijn dat meer dan waard, en ik heb er vertrouwen in dat de volgende deeltjes ook heel leerzaam zullen zijn en kwalitatief op hetzelfde niveau zullen staan. Dus ik hoop dat ook de lessen met de cursussen hoe dan ook in het normale leven van bijbelstudieverenigingen geïntegreerd kunnen worden. Dan wordt de gemeenschap der heiligen maximaal gediend.

N.a.v. Dr. Jochem Douma, *Genesis*, *Van Egypte naar Kanaän* en *Van Jozua tot Salomo*, dat zijn de eerste drie deeltjes in de reeks 'Gaan in het spoor van het Oude Testament', uitg. Kok Kampen, 2004-2005.
ISBN resp. 90 435 0986 8,
90 435 1013 0 en 90 435 1099 8.
Resp. 107, 155 en 127 pag. en prijzen
€ 10,-, 12,50 en 10,-.

Aandacht voor de vrucht van de Geest

Korte boekbespreking

A.N. Hendriks

Klaagde de bekende hervormde theoloog H. Berkhof in het midden van de vorige eeuw nog over de verwaarlozing van de leer van de Heilige Geest, er is voor zijn klacht in onze dagen geen reden meer. De Persoon en het werk van de Geest staan - gelukkig - volop in de belangstelling, zowel in de theologische bezinning als in de praktijk van het christelijk leven.

Van de hand van de christelijk-gereformeerde emeritus hoogleraar dr. L. Floor verscheen een aantrekkelijk boek over de *vrucht* van de Geest. Ik begroet deze publicatie met vreugde, omdat er heel veel verschijnt over de gaven van de Geest, maar weinig over de vrucht van de Geest. Daardoor lopen wij gevaar de gaven belangrijker te vinden dan de vrucht. En het is juist die vrucht die in het Nieuwe Testament zoveel aandacht ontvangt.

Het gaat om vrucht dragen

Floor wijst aan dat reeds in het Oude Testament over vrucht die de

Here in het leven van zijn kinderen geeft, gesproken wordt. Vooral in de Psalmen is dit het geval. De rechtvaardige mag vrucht op zijn leven verwachten (Ps. 1:3; Ps. 92:15). Het gaat om een vrucht die *God* schenkt: 'Ik ben als een altijdgroene cypres, aan Mij is uw vrucht te danken' (Hos. 14:9). Uit Psalm 1:3 leren wij dat die vrucht zichtbaar wordt in de daden van een rechtvaardige.

Het Nieuwe Testament spreekt over dit alles uitvoeriger. Reeds in de prediking van Johannes de Doper klinkt de oproep om vruchten voort te brengen, die aan de bekering beantwoorden (Luc. 3:8). Daarbij valt het op dat Johannes juist wijst op zaken die de omgang met de naaste raken. Het staat dicht bij wat Paulus later als de vrucht van de Geest noemt: liefde, goedheid en trouw (Gal. 5:22).

De Here Jezus verdiept het onderwijs van de Doper door aan te wijzen *hoe* de vrucht in ons leven groeit. In de gelijkenis van de zaaier (Mat. 13:1-9) zegt Hij hoe belangrijk de bodemgesteldheid is voor dit groeien. Het komt aan op een 'goede bodem': een 'goed en vroom hart' (Luc. 8:15). Dat betekent volgens Floor dat de Heilige Geest ons hart moet bewerken, wil het zaad in goede aarde vallen en vrucht dragen.

Tegelijk leert Christus ons dat de vrucht niet bij alle gelovigen gelijk is. Hij spreekt immers over dertig-, zestig- en honderdvoudige vrucht.

Hoezeer de vrucht in ons leven aan *Christus* is te danken, blijkt uit wat de Heiland zegt over de stervende graankorrel (Joh. 12:24). Zijn lijden brengt de vrucht tevoorschijn. Allereerst door de arbeid van zijn leerlingen (vgl. Joh. 15:8,16). Maar ook doordat Hij de Geest voor ons verwerft (vgl. Joh. 16:7). Het blijkt nog sterker uit het beeld van

de wijnstok en de ranken, dat de Heiland gebruikt (Joh. 15:1-7). Jezus noemt Zich 'de ware wijnstok' in tegenstelling tot Israël dat als wijnstok (vgl. Ps. 80:9) zo teleurstelde. Hij is Gods nieuwe, levenskrachtige aanplant, die niet teleurstelt. De metafoor die Christus gebruikt, verkondigt ons hoe het aankomt op innige *verbondenheid* met de Heiland. Alleen wie in Hem 'blijft', draagt vrucht.

Floor wijst er nog op dat in de metafoor over tweeërlei 'snoeien' gesproken wordt. Er is sprake van 'wegsnoeien' (Joh. 15:2) en van 'rechtsnoeien' (Joh. 15:3). Onvruchtbare, dode ranken worden weggesnoeid. Judas is daar een voorbeeld van. Vruchtbare ranken worden rechtgesnoeid. Ze worden bijgesnoeid om nog meer vrucht te dragen.

Vrucht dragen blijkt een *gave*, maar tegelijk ook een *opgave* (Joh. 15:16) te zijn. Een opgave die volbracht kan worden doordat wij in geloof met de Heiland verbonden zijn.

Floor zegt terecht dat het vrucht dragen in Johannes 12 en 15 allereerst ziet op het zendingswerk van de leerlingen, maar dat wij het daartoe niet behoeven te beperken.

Paulus' prediking

Dit dubbele zien wij ook in wat Paulus schrijft over vrucht. Soms betrekt hij het woord 'vrucht' op het zendingswerk (vgl. Rom. 1:13; Kol. 1:6), maar meestal op het leven van de gelovigen (vgl. Rom. 7:4; Kol. 1:10). Opmerkelijk is dat de apostel in Romeinen 6:22 niet schrijft over de vrucht *van* heiliging, maar dat hij wijst op de vrucht *tot* heiliging. Als wij vrucht dragen, groeien we tegelijk in heiliging. Er is in het christelijk leven voortgang, vordering.

De Heiland sprak dan ook over 'vrucht' en 'veel vrucht' (Joh. 15:2,8). Dat bij de vrucht aan ons leven gedacht moet worden, blijkt uit Paulus' spreken over 'de vrucht van gerechtigheid' (Rom. 5:1; Fil. 1:11). Het gaat om een rechtvaardige levenswandel.

In Galaten 5:22 en 23 geeft de apostel voor het eerst een brede beschrijving van de vrucht die door de Geest in ons wordt gewerkt. Wij hebben het nogal eens over 'de vruchten' van de Geest, maar Paulus gebruikt het enkelvoud. Dat wijst erop dat wat de Geest werkt, een eenheid is. De negen deugden die genoemd worden, vormen samen de ene vrucht van de Geest, die aanwezig is bij *elke* gelovige die zich door de Geest laat leiden.

Floor wijst erop dat deze vrucht volgens Efeziërs 4:11-16 groeit *binnen de gemeente*. Vrucht dragen doen wij persoonlijk, maar het floreert in de gemeenschap van de kerk. Daarin hebben de ambtsdragers een functie: Paulus vergelijkt ze met de pezen in een lichaam. Zij geven het lichaam voedsel en houden het bijeen. Daarbij heeft elk lid zijn eigen groeimaat. En naar die maat draagt elk lid op zijn manier bij aan de groei van het lichaam.

Nu er zoveel gesproken wordt over 'persoonlijk groeien' in het geloof, lijkt het mij belangrijk niet te vergeten, hoezeer Paulus dat groeien verbindt met de kerk en haar ambtelijke diensten!

Petrus over het groeiproces

In het Nieuwe Testament wordt de vrucht van de Geest op zeer uiteenlopende manieren beschreven. Jakobus doet het anders dan Paulus. Ook Petrus kijkt weer vanuit een ander perspectief naar de vrucht. Hij dringt erop aan dat het leven van de gelovige het keurmerk van Christus moet dragen en wijst op een groeiproces in 2 Petrus 1:5-7. Er moet geloofsgroei zijn. Om dat te bereiken noemt de apostel een reeks opdrachten die uitgevoerd moeten worden. Daarbij begint hij met 'geloof': daardoor zijn wij aangesloten op de grote krachtbron Jezus Christus. Door dit geloof moet 'de deugd', door de deugd 'de kennis', door de kennis 'de zelfbeheersing', door de zelfbeheersing 'de volharding', door de volharding 'de godsvrucht', door de godsvrucht 'de broederliefde' en door de broederliefde 'de liefde tot allen' *geschraagd* worden. Het een dient het ander krachtig te ondersteunen.

Petrus houdt ons een deugdenlijst voor als handreiking om geestelijk te groeien. Wanneer deze deugden bij ons gevonden worden, blijft dat niet zonder vrucht (2 Petr. 1:8). Juist deze deugden maken ons heel werkzaam en doen ons veel vrucht dragen.

Belemmering en bevordering

Aan het slot van zijn boek schrijft Floor nog over factoren die onze groei kunnen belemmeren en die onze groei kunnen bevorderen. Bij de eerste wijst hij op het 'in de weg staan' van de Geest (Hand. 7:51), het tegen Hem 'liegen' (Hand. 5:3), het Hem 'bedroeven' (Ef. 4:30) en het 'uitblussen' van de Geest (1 Tess. 5:19). Paulus noemt in Efeziërs 4 verschillende zonden die onze groei kunnen hinderen, en waarschuwt dat wij niet aan de wereld gelijkvormig moeten worden (Rom. 12:2).

Als factoren die het voortbrengen van de vrucht van de Geest bevorderen, noemt Floor: het lezen van de Bijbel, het overdenken van Gods Woord en een intensief gebedsleven. Het is jammer dat Floor hier zo kort over is. Graag had ik hier meer gehoord over wat het is te leven uit Christus, vervuld te zijn met de Geest en zich te oefenen in de godsvrucht. Hier had de auteur meer kunnen verwerken wat hij eerder noemde uit het Nieuwe Testament.

Ten slotte

Professor Floor geeft veel in dit boek. Ik kon slechts enkele saillante zaken naar voren brengen. Zijn boek is helder gestructureerd en prettig leesbaar. Er is een auteur aan het woord, die ervaren is zowel exegetisch als pastoraal. Ik vond de behandeling van het Oude Testament te summier. Ook laat Floor de vraag liggen: is er verschil in het werk van de Geest vóór en na Pinksteren? Was de vrucht onder Israël minder dan nu het geval mag zijn? Wat betekent de belofte van de Geest juist met het oog op Israëls ongehoorzaamheid? Maar het Nieuwe Testament komt rijk aan bod. En zo is er uit dit boek veel te leren. Graag wens ik het dan ook vele lezers toe.

N.a.v. L. Floor, *De vrucht van de Geest in bijbels-theologisch perspectief*, uitg. Groen Heerenveen 2004, 120 p. ISBN 90-5829-451 X. Prijs € 13,50.

Waddenzee

Weer sta ik op de dijk
tussen onwetende, grazende
schapen te kijken naar die
luchten boven beweeglijk water.

Alweer die vreemde spiegel
als aan de horizon geklonken
waarboven wolken geen bestemming vinden,
verder trekken naar een andere kust.

Net als de vogels op het slik
die driftig in de bodem
pikken, voedsel voor hun
lange reis. Als één opstijgt, dan allen.

Ik kijk tot het tij opkomt en water
langzaam binnenstroomt.
Er is niets dat zomaar komt of
gaat en niets dat zomaar blijft.

Hannie Rouweler

Als ik dit vers lees, denk ik:
"Woonde ik maar bij de Waddenzee."

Dit fascinerende landschap wordt fraai getekend:
die rusteloosheid, die beweging.
Wolken trekken verder,
vogels maken zich klaar voor de trek.
En dan dat tij dat maar opkomt en afgaat.

Tegelijk met al die wisselingen
is de natuur hier zo heerlijk rustgevend.

"Het ruime hemelrond,
vertelt met blijde mond,
Gods eer en heerlijkheid!"

P.S. Wie de gedichten die ik in dit blad heb besproken,
nog eens wil lezen, kan terecht op m'n website:
http://members.chello.nl/gslings

Gedicht **G. Slings**

NBV en revisie

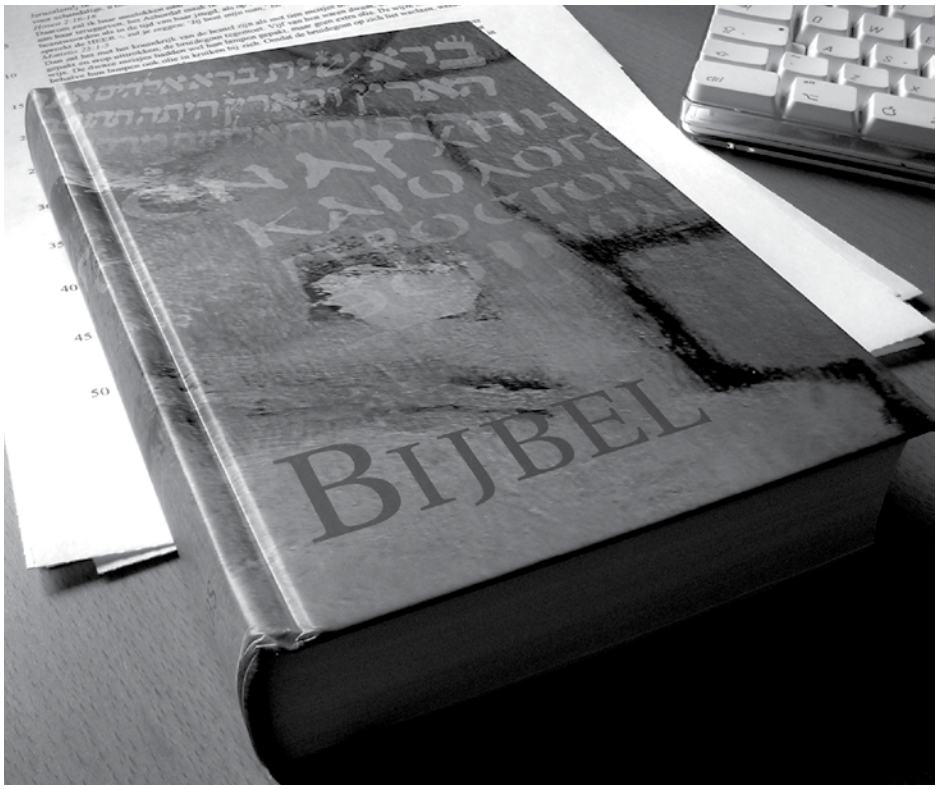

Deze maand is het een jaar geleden dat de Nieuwe Bijbelvertaling verscheen. Een jaar lang kunnen we er alweer kennis mee maken en vertrouwd mee raken. Ondertussen is het in onze kerken een vrijgegeven en zelfs aanbevolen bijbelvertaling geworden. In de kerkelijke bladen van diverse kerkgenootschappen zijn van tijd tot tijd artikelen te vinden met leeservaringen en beoordelingen. Dat is een goede zaak. Ook dit blad doet eraan mee.

Het NBG, dat al steeds veel energie gestopt heeft in het betrekken van de diverse kerkgenootschappen in alle problemen en meningsverschillen die er rond het bijbelvertalen nu eenmaal bestaan, heeft ook een revisie gepland over een aantal jaren. Dat geeft dus de komende tijd gelegenheid om zwakke kanten te ontdekken en mogelijk alsnog verbeterd te krijgen. Die zwakke kanten kleven aan elke vertaling. Dat is bij de NBV niet anders. In al ons enthousiasme over en snelle invoeren van de NBV zouden we er niet wijs aan doen om van die zwakke kanten niet te willen horen en verbetervoorstellen niet meer interessant te vinden. Daarom dit keer aandacht voor een nogal kritisch uitgevallen bespreking. Ik haal die uit *De Waarheidsvriend*. Daarin schreef dr. G. van den Brink twee artikelen met opmerkingen bij de NBV-vertaling van Paulus' brief aan de Romeinen. Van den Brink is een kundig theoloog en bovendien niet te verdenken van negatieve vooringenomenheid tegenover een nieuwe vertaling. Ik geef een deel van zijn tweede artikel (30 juni 2005) hier weer. En wel de punten 3 t/m 6 van zijn opmerkingen. Zijn artikel draagt de wat onheilspellende titel: 'Niet in het spoor van de kerk der eeuwen'.

3. Kohlbrugge's komma: de vertaling van kernwoorden

Het wegvallen van kernwoorden komen we onder meer tegen in 5:3, waar 'verdrukking'/ 'benardheid' is veralgemeniseerd tot 'ellende'. Hét kernwoord bij uitstek in de Romeinenbrief, het Griekse woord dikaiosunè *(SV meestal: gerechtigheid), kan soms inderdaad goed met 'vrijspraak' weergegeven worden; maar in 6:16 is dat toch niet aan de orde. Daar gaat het namelijk om gerechtigheid in de betekenis van 'recht voor God staan'. Ook het kernbegrip 'doxa' (SV: heerlijkheid, eer) is begrijpelijkerwijs op verschillende manieren vertaald, afhankelijk van het tekstverband. Maar in 9:23 zou je toch echt eerder 'luister' of 'glorie' verwachten dan 'majesteit', terwijl het omgekeerd in 3:23 met 'nabijheid' weer te bleek is geworden ('heerlijke nabijheid' was daar beter geweest). In 11:12 heeft men (anders dan de Groot Nieuws Bijbel!) zelfs geen poging meer gedaan om het begrip 'volheid' in de vertaling te laten terugkomen, terwijl in 11:16 de term 'eerstelingen', bij Paulus een theologisch kernbegrip, uit het vizier verdwenen is. Ook al is dat vanuit de gebruikte vertaalmethode mogelijk, het is toch een verlies.*

In 7:14 en op andere plaatsen is het Griekse woord sarx *(SV meestal: 'vlees') vertaald met 'natuur': 'door mijn natuur ben ik uitgeleverd aan de zonde'. Dat is m.i. ongelukkig, omdat dit een 'naturalisering van de zonde' (Van Ruler) suggereert, alsof de zonde in onze menselijke natuur zou huizen. God heeft ons echter goed geschapen, er is dus op zichzelf niets zondigs aan onze natuur, en dat bedoelt Paulus ook niet. Doordat de tegenstelling 'geestelijk'-'vleselijk' in dit vers niet meer voorkomt, is ook de zogeheten 'komma van Kohlbrugge' verdwenen. De strekking van het vers is echter (terecht) wel in lijn gebleven met wat Kohlbrugge erin las.*

4. Is God natúúrlijk trouw? Afnemende concordantie

In het verlengde van het vorige punt bevindt zich het loslaten van de concordantie, dat wil zeggen het principe dat één en hetzelfde Griekse woord zoveel mogelijk met één en hetzelfde Nederlandse woord vertaald wordt. Dat principe kan nooit voor 100% volgehouden worden, want daardoor zouden de grootst mogelijke misverstanden ontstaan. Maar in het loslaten ervan kan men ook te ver gaan. Zo is als gevolg van weggevallen concordantie in Romeinen 3:30 niet meer duidelijk, dat hier gezinspeeld wordt naar het zogeheten sj^{e}ma, *het joodse oer-credo uit Deuteronomium 6:4. Ook 09 rondom de bekende paulijnse uitroep 'Dat zij verre!' wordt de concordantie opgeheven. Vaak gebeurt dat trouwens heel zorgvuldig, maar in 3:4 schiet men er met 'Natuurlijk niet!' naast. Hier had men voor het ook elders gebruikte 'Absoluut niet!' moe-*

Persrevue **P.L. Storm**

ten kiezen, om zo de suggestie te vermijden dat Paulus het vanzelfsprekend *zou vinden dat er geen einde komt aan Gods trouw. Dat God natúúrlijk trouw is, is een modern-christelijke gedachte; voor Paulus is de trouw van God juist een groot wonder.*
In 8:7 ten slotte is het eerder genoemde sarx *(SV: vlees) vertaald met 'wil', zodat we nu lezen: 'Onze eigen wil staat vijandig tegenover God'. Voor de lezer die net uit hoofdstuk 7 komt, is dat nogal verwarrend, omdat Paulus dáár juist in positieve zin over onze wil had geschreven: 'Ik wíl het goede wel, maar het goede doen kan ik niet' etc. Dat lijkt dus tegenstrijdig - maar die tegenstrijdigheid komt op rekening van de NBV, en niet van Paulus. Hoe men* sarx *hier wél had kunnen weergeven, is niet eenvoudig, maar het woord 'wil' had men in elk geval beter kunnen vermijden.*

5. Allen en iedereen: de reikwijdte van de verzoening

Het is altijd al opgevallen dat Paulus in Romeinen 5:12-19 afwisselend spreekt over 'alle mensen' (vs. 12,18) en 'velen' (vs. 15,19). De NBV heeft de zaak nu gelijkgetrokken, en spreekt in al deze teksten over 'alle mensen' of 'ieder mens'. Nu is daar best iets voor te zeggen, omdat er weinig betekenisverschil is tussen beide woorden, en Paulus er zeker geen tegenstelling tussen aanbrengt. Toch zou ik niet graag de dialectiek ontkennen in de afwisseling tussen 'allen' en 'velen'. Er zit een bepaalde spanning in dit heen-en-weer. Is het misschien nog geen uitgemaakte zaak dat allen *zich ook daadwerkelijk met God zullen laten verzoenen? Ik betreur het in elk geval dat deze spanning ten aanzien van de reikwijdte van de verzoening verdwenen is.*
Ook in andere teksten lijken de vertalers te willen benadrukken dat volgens Paulus niemand buiten de verzoening met God valt. Zo is in 3:24 het woord 'iedereen' nog een keer ingevoegd: als ze 'allen gezondigd' hebben, dan zal Paulus ook wel bedoelen dat ze allen door God in genade worden aangenomen, ook al herhaalt Paulus dat zelf niet zo expliciet. Opvallend is daarbij nog de voorkeur voor 'iedereen' of zelfs 'ieder mens' (11:32) boven 'allen'. Die voorkeur doet afbreuk aan het feit dat Paulus niet individualistisch denkt aan elk-mens-afzonderlijk, maar collectief: het gaat hem om de mensheid als één geheel, oorspronkelijk verbonden in haar hoofd Adam, maar nu in Christus, de tweede Adam. Dit bijbelse denken over de mensheid als één geheel is voor ons moderne westerlingen sowieso al heel moeilijk invoelbaar geworden. Het is jammer dat de NBV hier zelfs geen poging meer waagt het eigene ervan uit te laten komen.

6. Wie is toch Deze? De christologie

Meteen in Romeinen 1:3-5 treffen we een oude en unieke belijdenis aan over wie Christus is. Mooi is dat de NBV-vertaling hier de betrokkenheid van de Heilige Geest bij Christus' opstanding laat uitkomen. Dat Christus is 'geworden uit het zaad van David naar het vlees', heeft men echter weergegeven als 'een mens voortgekomen uit het nageslacht van David'. De notie die in het Grieks aanwezig is, dat Christus voorzover *Hij vlees/mens was en uit David voortkwam, heeft men dus laten vervallen. Daardoor krijgen we gemakkelijk de indruk dat Christus aanvankelijk niet meer was dan 'een mens'. Die mens zou dan na verloop van tijd zijn 'aangewezen als Zoon van God'. Deze laatste vertaling is op zichzelf juist, maar doordat de erop volgende woorden 'in kracht' op iets anders betrokken worden, lijkt het alsof Christus pas bij Zijn opstanding tot Zoon van God is benoemd of aangenomen. Deze zgn. adoptiaanse uitleg van Romeinen 1:4 heeft oude papieren, maar is door de kerk van meet af aan van de hand gewezen. Het is opvallend, en theologisch ook niet onschuldig, dat de NBV deze uitleg door haar nogal eigenzinnige vertaling lijkt te rehabiliteren. Terwijl hedendaagse exegeten het erover eens zijn dat Paulus hier niet zegt dat Christus pas bij de opstanding Gods Zoon is gewórden - een indruk die men bij het lezen van de NBV toch wel krijgt.*
Even ernstig is wat er in 9:5 is gebeurd. Dat vers is wel het meest bediscussieerde uit het hele Nieuwe Testament genoemd. Het gaat hier om een van de ongeveer vijf nieuwtestamentische teksten waar Christus letterlijk als 'God' aangeduid wordt. Althans, dat is grammaticaal gezien de meest voor de hand liggende manier om deze tekst te lezen. Een alternatieve traditie wil echter de punten en komma's iets anders plaatsen, zodat Paulus aan het eind als het ware nog even opnieuw inzet om een korte lofzang op God de Vader *aan te heffen. Voor die optie kan men echter alleen kiezen, wanneer men niet strikt grammaticale, maar andere argumenten de doorslag laat geven (een lofprijzing-op-Christus zou bij Paulus verder nergens voorkomen, Paulus zou zijn Joodse volksgenoten nooit voor het hoofd hebben willen stoten door Jezus 'God' te noemen etc. - dat soort exegetische en theologische overwegingen).*
Het was voor mij een schok om te ontdekken dat de NBV de vertaling van dit vers beslissend heeft laten beïnvloeden niet door puur taalkundige, maar door dit soort 'hogere' overwegingen. Dat is in tegenspraak met wat men voortdurend heeft betoogd, namelijk dat men een vertaling zou maken die vooraf zou gaan aan alle theologie. Door de lofprijzing in dit vers op de Vader te betrekken (wat grammaticaal gezien dus merkwaardig is), laat men de godheid van Christus in het midden. Dat de correcte vertaling wel in een voetnoot is opgenomen, kan de pijn wat mij betreft niet echt verzachten, ook al omdat naar zo'n noot niet rechtstreeks verwezen wordt en men haar pas onderaan de volgende bladzijde tegenkomt.
De denkkaders waarin de Vroege kerk de tweenaturenleer uitwerkte, zijn bij Paulus nog niet aanwezig. Maar zowel in Romeinen 1:4 als in 9:5 vinden we reeds een tweeledig spreken over Christus, waaruit blijkt dat Hij slechts als mens én God begrepen kan worden. Natuurlijk steunt het geloof dat Christus één is met God, niet slechts op dit soort losse teksten. Maar het betreft hier wel kernteksten voor Paulus' christologie, en persoonlijk weegt het mij daarom zwaar dat de NBV het getuigenis van deze teksten aangaande Christus heeft verduisterd. Orthodoxe christenen die de NBV met open armen ontvangen, zoals bijv. de vrijgemaakt-gereformeerden (die zelfs geen behoefte meer lijken te hebben aan een revisie!), zouden zich wat mij betreft wel wat meer rekenschap mogen geven van wat de NBV met dit soort teksten heeft gedaan.

Van den Brink trekt als conclusie uit zijn twee artikelen:

Door mijn lezing van de NBV-Romeinen-

brief ben ik alles bij elkaar bevestigd in de indruk, die ik eerder opdeed bij een vergelijkbare analyse van het Lucas-evangelie. Die indruk is dat de NBV, bij alle goeds wat er óók over gezegd moet worden, helaas niet de vertaling is waar we in de kerk op zitten te wachten. De 'zorgen' wegen bij mij in elk geval zwaarder dan de in de vorige bijdrage opgesomde 'zegeningen'. Op cruciale punten worden we op een spoor gezet, dat niet het spoor van de kerk der eeuwen is, en naar mijn overtuiging ook niet dat van de Schrift zelf. Ik schrijf dit niet goedkoop en gemakkelijk, want ik zou het geweldig mooi gevonden hebben als het anders was geweest, en de NBV een volwaardige vertaling was geworden voor iedereen in kerk en samenleving. Maar we moeten reëel zijn, en ons bijv. door de grootscheeps opgezette introductie van de NBV niet laten verleiden tot de gedachte dat dit dan maar - los van elke toetsing - de vertaling moet worden die we met z'n allen moeten gaan gebruiken.

Van den Brink sluit af met het stellen van zijn hoop op de herziening van de Statenvertaling, die op het ogenblik ondernomen wordt. Onze kerken hebben ondertussen voor een ander spoor gekozen, dat is duidelijk. Maar waar Van den Brink het op baseert dat onze kerken zelfs geen behoefte meer zouden hebben aan revisie, is mij niet duidelijk. De besluiten van de synode van Amersfoort spreken andere taal. Laat ik bijvoorbeeld mogen wijzen op:

Besluit 3:
kerken en kerkleden te wijzen op de gelegenheid om vanuit een positieve intentie hun bijdrage te leveren aan het door het NBG aangekondigde proces van evaluatie en revisie.
Gronden:
1. het NBG heeft een revisie van de NBV aangekondigd voor 2013/2014;
2. het NBG heeft toegezegd alle op- en aanmerkingen t.a.v. de NBV in overweging te zullen blijven nemen.

En onze deputaten bijbelvertaling hebben met dezelfde argumentatie als één van hun opdrachten meegekregen (besluit 4c):

de mogelijkheid te benutten om deel te nemen aan het overleg met het NBG waar het de revisie van de NBV betreft en te bepleiten dat rekening wordt gehouden met de wensen die dienaangaande door deputaten worden ingebracht;

Dat het de moeite waard is (en ook nodig) om de NBV positief-kritisch te toetsen, wordt met de voorbeelden die Van den Brink noemt, volgens mij wel duidelijk. Juist omdat de NBV al met al toch kwalitatief de beste *complete* vertaling is die voorhanden is, moet het ons veel waard zijn ons in te spannen om verbeterd te krijgen waar het kan, als er zwakke plekken aangewezen kunnen worden. Zodat er na de revisie een editie van de NBV bestaat die zowel inhoudelijk als qua taalniveau weer enkele tientallen jaren meekan.

Calvijn over pastoraat

In *De Wekker* verscheen een drietal boeiende artikelen van dr. A. Baars over pastoraat bij Calvijn. Zowel als het gaat om Calvijns opvattingen over het pastoraat, als over hoe hij zelf pastor was. In deze Persrevue wil ik een deel doorgeven van het eerste artikel, dat verscheen onder de titel 'Zorg voor de afzonderlijke schapen van de kudde' (26 aug. 2005). Veel aandacht is er op het ogenblik voor het pastoraat als taak van *heel de gemeente*. Daar is veel goeds van te zeggen. Maar dat neemt niet weg dat er daarnaast en daarbij veel te zeggen blijft voor een eigen accent op en verantwoordelijkheid van het pastoraat als *ambtelijke* opdracht. In ieder geval wat Calvijn betreft. En daarover heeft Calvijn wel het één en ander naar voren te brengen (ook als het gaat om beduchtheid voor overspecialisatie in het takenpakket van een predikant) dat nog steeds verdient gehoord te worden. Baars laat daarvoor Calvijn zelf uitgebreid aan het woord.

Johannes Calvijn

Nadat hij eerst duidelijk heeft gemaakt waarom aandacht voor het thema pastoraat bij Calvijn de moeite waard is, schrijft Baars:

Ambtelijk werk
Zoals bekend, heeft Calvijns oudere vriend en leermeester Martin Bucer in zijn Over de ware zielzorg *een klassiek werk over het pastoraat nagelaten. Hierin wordt gesteld dat het pastoraat in de eerste plaats een taak is van ambtsdragers, om precies te zijn van de dienaren van het Woord en van de ouderlingen. Daarnaast geeft Bucer ook ruimte aan niet ambtelijke vormen van pastoraat en aan het onderlinge pastoraat van gemeenteleden. Toch gaat het naar mijn gedachte te ver Bucer op te voeren als kroongetuige voor wat sommigen vandaag onder 'de pastorale gemeente' verstaan, waarin het ene gemeentelid de pastor is voor het andere. Daarvoor blijft de pastorale zorg bij hem toch teveel een taak van de ambtsdragers.*

Als ik het goed zie, wordt dit laatste aspect bij Calvijn nog sterker geaccentueerd. Zeker, er zijn bij hem verscheidene passages te vinden die sterk aan Bucers baan-

Martin Bucer

brekende geschrift over het pastoraat doen denken. Toch is de pastorale zorg bij hem niet zozeer een taak van de gemeente, maar vooral van de ambtsdragers. Dat komt vooral uit in het feit dat Calvijn benadrukt dat de dienaar van het Woord zowel leraar als herder dient te zijn. In de laatste uitgave van zijn Institutie *schrijft hij dat diens taak bestaat in het verkondigen van het evangelie. 'De manier waarop dit onderwijs plaats vindt heeft niet alleen betrekking op de preken voor een talrijk gehoor, maar ook op de vermaningen onder vier ogen.' En in zijn commentaren schrijft hij: 'En dus moeten zij die het evangelie op de juiste wijze willen bedienen niet alleen leren te spreken en zich te oefenen in de retorica, maar ook doordringen in de gewetens opdat zij de gekruisigde Christus gevoelen en Zijn bloed op hen druppelt.' Dat betekent volgens Calvijn niet alleen dat de prediker vanaf de preekstoel het Woord persoonlijk op het leven van de hoorders zoekt toe te passen, maar ook dat hij in een pastorale zorg onder vier ogen de boodschap aan het hart van de hoorders legt. 'Christus stelde geen herders aan alleen met de bedoeling dat zij de kerk op een algemene manier in het openbaar zouden onderwijzen. Het was ook Zijn oogmerk dat zij zouden zorgen voor de afzonderlijke schapen door de dwalende en verstrooide schapen terug te brengen tot de kudde, de gebrokene en de kreupele te verbinden, de zieke te genezen en het zwakke en gebrekkige te ondersteunen. Want het algemene onderwijs zal vaak een koude ontvangst krijgen, tenzij het ondersteund wordt door raad die onder vier ogen gegeven wordt.'*
Kort en goed: een dienaar van het Woord dient herder en leraar te zijn op de kansel en leraar en herder in zijn pastorale zorg voor gezinnen en het enkele gemeentelid.

In onze tijd zijn er tendensen die in een andere richting gaan. Zo wordt er sterk voor gepleit om de ambtelijke dienst op te delen in allerlei specialismen - al of niet met een beroep op het zogenaamde 'gavengericht werken': de één wordt belast met de verkondiging van het Woord, de ander wijdt zich aan de pastorale zorg enz. Nu wist Calvijn natuurlijk ook wel dat de ene dienaar van het Woord meer gaven op het terrein van de prediking heeft en de ander meer talenten op het terrein van het pastoraat. Niettemin hield hij vast aan de eenheid van het ambt van dienaar van het Woord. Deze is pastor en leraar, leraar en pastor!

Het eigene van het pastoraat

Uiteraard rijst in het licht van dit alles de vraag of het pastoraat zo niet al te zeer een verlengstuk van de prediking wordt. Draait alles hier niet om de verkondiging van het Woord en loopt het pastorale gesprek geen gevaar een uiterst marginale aangelegenheid te worden? Dat is in elk geval niet Calvijns bedoeling geweest. Om dat te illustreren geef ik een redelijk uitvoerig fragment weer uit het slot van de orde van dienst die Calvijn in 1542 voor de kerk van Genève samenstelde. Daarin gaat het over het ziekenbezoek.

'Het ambt van een ware en trouwe dienaar van het Woord bestaat niet alleen daarin dat hij het volk waarover hij als pastor is aangesteld in het openbaar onderricht. Hij dient ook - voor zover dat mogelijk is - ieder persoonlijk te vermanen, aan te sporen, te bestraffen en te vertroosten. Nu heeft een mens de geestelijke leer van onze Heere het allermeest nodig onder de volgende omstandigheden: wanneer hij door onze Heere bezocht wordt met droevige omstandigheden, ziekten of andere ellende en heel in het bijzonder in het uur van de dood. Dan voelt hij zich namelijk sterker dan in zijn gehele leven in zijn geweten gekweld, zowel door het oordeel van God, waarvoor hij zich nu gedaagd ziet, als door de aanvallen van de duivel die alles in het werk stelt om de arme tobber neer te werpen en in verwarring te brengen. Daarom is het de plicht van de dienaren van het Woord om de zieken te bezoeken en ze met het Woord van de Heere te vertroosten. Hij moet hen laten zien dat alles wat zij lijden en ondergaan van de hand van God komt en van de goede voorzienigheid van Hem die degenen die in Hem geloven niets zendt dat niet het beste voor hen is en tot hun heil dient. De pastor zal de getuigenissen uit de Schrift nemen die hierbij passend zijn. Wanneer hij ziet dat ze gevaarlijk ziek zijn, zal hij hen troost bieden die nog verder reikt naar de gemoedstoestand waarin hij ziet dat zij verkeren. Dat wil zeggen, wanneer hij merkt dat de vrees voor de dood hen verschrikt, moet hij hen laten zien dat daarin geen enkele grond voor verslagenheid ligt voor de gelovigen. Zij hebben immers Jezus Christus als hun leider en beschermer die hen door de dood het leven zal binnenleiden waarin Hij zelf is ingegaan. Door dergelijke vermaningen zal hij hen die vrees en schrik ontnemen die zij hebben voor het oordeel van God. Als hij ziet dat ze in hun geweten nog niet genoeg verslagen zijn over hun zonden, zal hij hen verklaren wat de gerechtigheid van God is waarvoor zij niet anders kunnen bestaan dan alleen door Zijn barmhartigheid doordat zij Jezus Christus omhelzen tot hun heil. Wanneer hij daarentegen ziet dat zij in hun geweten verslagen zijn en bedroefd over hun misdaden, dan moet hij hen Jezus Christus levendig voor ogen stellen en laten zien hoe in Hem alle arme zondaren die zichzelf mishagen en zich op Zijn goedheid verlaten, troost en toevlucht vinden. Dus zal een goede en trouwe dienaar van het Woord erop moeten toezien welk middel hij het beste kan gebruiken om de lijdenden en bedroefden te vertroosten - in overeenstemming met de gemoedstoestand die hij bij hen aantreft, en dat alles door middel van het Woord van onze Heere. En als de dienaar van het Woord ook iets heeft waarmee hij de arme lijdenden ook lichamelijk troosten en helpen kan, zal hij daarop niets besparen, maar aan allen een waar voorbeeld van liefdadigheid tonen'.

Drie implicaties

Als we deze belangrijke tekst op ons laten inwerken, valt een aantal dingen op.

1. *In de eerste plaats is de pastorale zorg voor Calvijn een kwestie van zich inleven in en zich aanpassen bij de situatie van de pastorant. De pastor moet letten op 'de gemoedstoestand waarin lijdenden en stervenden verkeren' en hen tegen die achtergrond Schriftplaatsen voorhouden die bij hun omstandigheden passen.*
2. *Hiermee hangt ten nauwste samen dat de pastorale zorg onderscheidenlijk dient te zijn. Een gelovige zal anders aangesproken en onderwezen moeten worden dan een ongelovige. De stervende gelovige mag zich verlaten op Christus die voor hem of voor haar de dood heeft overwonnen en hen zeker*

zal binnenleiden in het eeuwige leven. Calvijn aarzelt niet om hen bij wie de echte verslagenheid over de zonde ontbreekt te confronteren met de gerechtigheid van God waardoor zij voor Hem niet kunnen bestaan. Dat gebeurt echter wel zo dat hij erop aandringt om tot Jezus Christus te vluchten en Hem aan te nemen tot hun heil. Aparte aandacht schenkt Calvijn ook aan lijdenden en stervenden die verslagen zijn van hart en worstelen met de toe-eigening van het heil. Pastores dienen hen Christus voor ogen te stellen en te laten zien welke vrede er bij Hem te vinden is voor het aangevochten hart.

3 *Tenslotte wijzen we erop dat de pastorale zorg bij Calvijn geconcentreerd is op de kern. Hoewel hij er oog voor heeft dat de noden van de mensen die aan zijn zorgen zijn toevertrouwd breder zijn dan hun diepste geestelijke nood, richt hij zich toch vooral op dit centrale motief. Pastoraat cirkelt voor Calvijn vooral om de twee centrale polen van zonde en genade.*

De tv: aanjager van de secularisatie

De met veel lawaai omgeven start van de zoveelste commerciële tv-zender, Talpa van John de Mol, bracht ds. P.J. Vergunst ertoe om weer eens aandacht te vragen voor iets waar ook zgn. orthodoxe christenmensen nog maar moeizaam voor te interesseren zijn: de ingrijpende rol die de tv speelde en speelt in de secularisering van de moraal. Dé moraal? Pardon, ónze moraal. Onder de titel 'Wij amuseren ons kapot' (en ondertitel: 'Talpa zocht een spermadonor') doet hij in *De Waarheidsvriend* van 1 september een geheel terechte poging om ons weer eens met wat meer gevoel voor bekering naar onze zo soepel gehanteerde zapper te laten kijken. Hij wijst er eerst op dat het spreekwoord 'Het volk ontvangt de regering die het verdient' ook opgaat voor wat de media betreft. Hij vervolgt:

Als ergens de veranderingen in de Nederlandse samenleving zichtbaar worden, is het wel in 'Hilversum', de omroepwereld. Tachtig jaar na de invoering van de publieke omroep loopt het verzuilde bestel op zijn laatste benen, is de zelfstandigheid en de onafhankelijkheid van de omroepen steeds minder zeker. Wie in de jaren zestig en zeventig opgroeide, leefde met een katholieke KRO, een socialistische Vara, een liberale Tros, een protestants-christelijke NCRV en een orthodoxe EO. Veronica, VPRO en Avro completeerden het geheel.

Die tijd is voorbij, al pogen de omroepen in een veranderende wereld hun profiel herkenbaar te houden. De KRO zocht vorig jaar naar een hedendaagse invulling van de Tien geboden, de NCRV-voorzitter wilde het begrip protestantisme voor zijn personeel meer invulling geven, terwijl de EO van tijd tot tijd aangeeft dat stellige standpunten over lastige thema's in het verleden niet altijd goed gewerkt hebben. Hun zendtijd moeten deze omroepen al jaren delen met een keur aan commerciële omroepen als RTL en SBS, waarnaar christenen zo schaamteloos keken dat EO directeur Knevel met uitgaven als De wereld in huis *en* Doe dat ding dan uit! *kwam. Ik signaleer hier dat over deze uitgaven in hervormde kring nauwelijks meer gesproken wordt. Zijn we wel wakker ten aanzien van de media?*

Tv-avonden

Aanjager van de secularisatie, dat is de televisie zonder meer geweest. Over het aandoen van Gods wapenrusting om niet vatbaar te zijn voor de listige acties van de duivel, moeten we niet al te optimistisch wezen. Na een lezing over het als christen omgaan met de media, vroeg een ambtsdrager (!) onlangs: 'Maar hoe wilt u dan voorkomen dat de tv niet alle avonden aanstaat? Wie heeft het daar nog over?' Gemiddeld zaten Nederlanders in 2004 drie uur en twaalf minuten voor de televisie. Gemiddeld! In 2003 was dit nog drie uur en zeven minuten. Dagelijks zijn er in een jaar dus zestien miljoen keer vijf minuten bijgekomen, tachtig miljoen minuten. Meer en meer bepalen de media ons leven, ook het gezinsleven, zo dat nog bestaat.

Wel, aan de veelkleurigheid - of is het grotendeels juist meer van hetzelfde? - is nu Talpa toegevoegd, de zender van mediamagnaat John de Mol, gepresenteerd als gezinszender. *Dat laatste zouden we zomaar ironisch opvatten, als blijkt dat de start van Talpa gepaard gaat met enige ophef rond het programma* Ik wil je kind

en verder niets. *Georganiseerde smakeloosheid ten gunste van de kijkcijfers, een andere duiding is er niet voor de twee vrouwen, die uit een groep mannen een donor kiezen, die via kunstmatige inseminatie hen tot het moederschap mogen brengen.*
Talpa meldt zelf dat er discussie gaande is 'of het niet wat ver gaat om op een dergelijke manier aan een kind te komen'. Grenzeloze behoefte aan amusement blijft zelfs niet van het leven af. 'Ik loof U, omdat ik op een heel ontzagwekkende wijze wonderbaar gemaakt ben', zo erkent David zijn God. Voor de ogen van tweehonderdduizend Nederlanders werd dit wonder afgelopen woensdag ontheiligd. Dat mag in Nederland. Het is toch niet te veel gezegd als we menen dat hier het werk van onze Schepper in het geding is?

Strijdbaarheid
Terecht heeft CDA-kamerlid Atsma als eerste stevig in de bus geblazen, de hoop uitsprekend dat er massaal verzet tegen dit 'volstrekt verwerpelijke' programma zou komen. Wie in een door vliegrampen, overstromingen, terrorisme en hongersnood geteisterde wereld vooral amusement wil, denkt niet verder dan het einde van het programma, een bakje pinda's in de hand... Maar, 'je zult maar het kind van zo'n show zijn', zegt Atsma.
Hoe dat 'massale verzet' vorm kan krijgen? In de eerste plaats door te beseffen dat ieder die ook maar even naar Talpa kijkt, mede verantwoordelijk voor deze op kijkcijfers drijvende zender wordt. Dat is een even radicaal als noodzakelijk standpunt, gezien onze geestelijke gezondheid. In de tweede plaats door het laten horen van ons protest, op elke plaats waar mogelijk. Het Eerste Kamerlid prof. E. Schuurman signaleerde dezer dagen een verlies aan strijdbaarheid onder christenen, een afnemende waakzaamheid in de geestelijke strijd. Inderdaad, het gegeven dat in ons maatschappelijk bestel het christelijk geloof steeds meer teruggedrongen wordt en dat een gedachtegoed dat hier haaks op staat terrein wint, mag niet maken dat wij de handen in de schoot leggen.
Het publieke getuigenis aangaande de heilzame geboden van God stelt onszelf dan wel een paar vragen. Waar protest klinkt tegen een show waarin een vrouw een donor zoekt, is er tegelijk de vraag naar het functioneren van het huwelijk binnen de christelijke gemeente. Want het getuigenis boet enorm aan waarde in, als we zelf niet op de bijbelse toonhoogte spreken en leven inzake huwelijk, gezin en seksualiteit.

Abortussen
In de derde plaats moeten we helder maken dat een tv-programma waarin een spermadonor gezocht wordt, niet op zichzelf staat. Het leven heeft voor ons (eeuwigheids)waarde als een geschenk van God of wij mensen nemen het leven in onze bezoedelde vingers. Zodra dit Talpaprogramma ons slechts de schouders doet ophalen, zullen we ook niet meer schrikken van het aangrijpende bericht dat het aantal abortussen in 2004 is toegenomen, zoals vorige week bekend werd. Uit het jaarlijkse rapport van de Inspectie voor de Gezondheidszorg blijkt dat in Nederland 33.342 abortussen plaatshadden - een schokkend cijfer!
Eert uw vader en uw moeder *- ja, dan moet je wel weten wie je vader ís. Zo groeit het kind op, van wie de moeder in het programma van John de Mol verscheen.* Gij zult niet doden *en* Gij zult niet echtbreken *volgen direct op het vijfde gebod, de leefregels uit de hemel, die onderling sterk samenhangen. En wie als christen weet dat tijdens een avondje tv al de geboden van God overtreden worden, kan niet anders dan nauwgezet leven, bewust met de media omgaan.*

Christen in de media
Boven deze bijdrage zette ik als kop de titel van een media-boek van de Amerikaan Neil Postman, Wij amuseren ons kapot. *Daar is geen woord Frans bij. Het ideaal van de televisie als volksopvoeder is nooit waargemaakt, integendeel, dit medium heeft meegewerkt aan de teloorgang van de Nederlandse moraal. Zelfs een programma dat in het kader staat van de inzameling voor slachtoffers van de zeebeving in Azië, moet een hoog amusementsgehalte hebben. Artiesten vermaken de kijkers, om hen tot een royale gift te bewegen.*
Ooit zei H. Algra, oud-hoofdredacteur van het Friesch Dagblad: *'Wanneer vele reformatorische christenen weigeren (dat is de meest harde en de meest waarachtige term) zich te abonneren op een Christelijk dagblad, dan kan zulk een dagblad niet bestaan. (...) Nu ziet het er in dit opzicht voor het Christelijk dagblad wel heel somber uit. Vooral als we kijken naar wat er op andere terreinen is te registreren. Van de totale bevolking van Nederland kiest 26 procent voor de basisschool met de Bijbel, 18 procent voor een prot. christelijke partij, 16 procent voor een christelijke omroep en vijf procent voor een christelijk dagblad'. Woorden die ons mogen stimuleren onze support te geven aan christenen die in gebondenheid aan de Bijbel in de belangrijke mediawereld hun plaats innemen.*

Seksualiteit
De uitzending van Talpa heeft ons weer gewezen op de ontwrichtende invloed van de media op ons denken over seksualiteit - niet zonder gevolgen voor het geleefde leven! Als we onze jongeren, ja al de gemeenteleden heilig willen leren leven, laten we seksuele opvoeding niet aan de media over. De vroegere directeur van de EO, drs. L.P. Dorenbos, noemde de tv ooit de 'nationale hoerenkast'. Dat zijn forse woorden, maar we moeten maar eerlijk overwegen of er geen grote kern van waarheid in zit.
De verseksualisering van onze samenleving zien we niet los van de televisie, tot in de reclame toe. Seks en geweld, dat wil het publiek. Deze twee ingrediënten moeten de massa naar programma's en bladen lokken. Een krantenmagnaat zei ooit tegen aankomende journalisten: 'Als je die erin stopt, word je beslist gelezen.' Laten we het geraffineerde in het werk van de duivel hierin niet onderschatten!
Ongeremd geven de media ruimte aan de behoefte aan steeds sterkere seksuele prikkels. Het gevaar zal daarbij evenzeer zitten in herkenbare erotische programma's als in allerlei soaps, waarin huwelijksontrouw als de gewoonste zaak van de wereld beschouwd wordt. Twee jaar geleden begon een mevrouw uit Hensbroek een landelijke actie tegen geweld en seks op tv. Ze bood de Tweede Kamer een paar duizend handtekeningen aan en merkte op zich niet vrij te voelen in ons land vanwege het geweldige aanbod van geweld en seks. Aandacht van ouders in de opvoeding sneeuwde geheel onder bij de dagelijkse invloed van de beeldbuis. Gelukkig zijn er ook niet-christenen die hierover van zich laten horen.

Neutraal?
In ons omgaan met de media is geen neutraliteit mogelijk. Luthers woord over de boekdrukkunst geldt ook van andere media: een stap ten hemel en een stap naar de hel. De media, die zoveel zegen kunnen geven inzake het doorgeven van het Evangelie en toerusting in een leven naar Gods Woord, kunnen mensen ook aftrekken van de dienst aan God. En dan weten we dat het overgrote deel van de media in handen is van niet-christenen. Daarom zeggen we met Spreuken 1: De vreze des Heeren alleen zal ons redden van de kwade weg.

Verschenen: cahier 66

Preken vandaag

Ds. M. Heemskerk

Ds. M. Heemskerk (geb. 1936) is sedert 1 januari 2002 emeritus-predikant van de Gereformeerde kerk (vrijg.) van Rozenburg en Voorne. Voordien stond hij in Zevenbergen, Meppel, Bussum en Hoogezand-Sappemeer.

In dit cahier komen allereerst de schriftuurlijke normen voor de prediking aan de orde, zoals die altijd al golden. En zoals ze ook vandaag nog niets van hun betekenis verloren hebben. Ze worden beschreven aan de hand van hetgeen in de drie formulieren van eenheid over de prediking te vinden is. Daarbij wordt vooral de schriftuurlijke fundering van hetgeen beleden wordt, aangewezen.

Prediking is blijvende opdracht van de kerk. En het is van groot belang, ook vandaag, de schriftuurlijke normen ervoor te blijven zien. Vandaar dat vervolgens wordt ingegaan op enkele ideeën die de laatste tijd met betrekking tot de prediking naar voren zijn gekomen. Daarbij valt te denken aan zaken als groter aandacht voor de hoorder, het hoorderbeeld, narratieve prediking en de blijvende actualiteit van heilshistorische prediking.

Kijk eens op www.woordenwereld.nl voor een combinatieabonnement

Binnenkort verschijnt cahier 67

Leven met God

Gezonde spiritualiteit in de 21e eeuw

Ds. R.Th. Pos

Ds. Pos vult het persoonlijk in: het zit me dwars hoe gemakkelijk ik selecteer waar ik wel en waar ik niet mee naar de Here ga. Want zo ben ik het uiteindelijk toch zelf, die uitmaakt welke nood mij mag leren bidden!
Hoe gemakkelijk ontstaan er toch gebieden in je leven, waar je de Here misschien niet eens zozeer bewust buiten wilt laten, maar waar Hij gewoon weinig te zeggen heeft. Het zijn gebieden waar je zo je eigen regels hebt. En dat hoeven helemaal niet altijd slechte regels te zijn. Ze zijn alleen gebaseerd op eigen overwegingen en niet zozeer ingegeven door een intensieve omgang met de Here.
Maar daarnaast zijn er ook plekken waar we de Here bewust de toegang ontzeggen.

De Bijbel wijst ons de weg voor het dagelijks leven. Paulus zegt in 1 Korintiërs 8:3: '... maar heeft iemand God lief, dan is deze door Hem gekend.' Door God gekend worden. Daarover gaat het cahier. Spiritualiteit. Een levende omgang met God. En met de Here Jezus. Door hun Geest.

Het cahier bevat twee delen. Het eerste deel handelt over het spirituele leven en het tweede deel over een leven van toewijding. Het eerste deel gaat onder meer over de betekenis van spiritualiteit in de Bijbel, de vraag waarom spiritualiteit in onze tijd weer zoveel aandacht krijgt en de praktijk van het spirituele leven. In het deel over de toewijding komt onder meer aan de orde hoe je luisterend kunt leven, hoe je biddend kunt leven, wat een zingend leven is en wat een leven in gemeenschap van de kerk is.

Dit cahier van ds. Pos zet aan tot een levende omgang met God. Dat is niet eenvoudig, en gelukkig hoeven we ook niet alles zelf op te lossen.
God vraagt wel van ons dat we ons van harte bekeren en vol overgave ons leven aan de Here geven. Vanuit die levenshouding kunnen we meebouwen aan een levende kerk, die ook in de toekomst voor onze kinderen ontmoetingsplaats mag zijn met God!